

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Rzeszowie

LRZ.410.010.01.2019

Jerzy Kocój
Burmistrz Błażowej
Urząd Miejski w Błażowej
Plac Jana Pawła II 1

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/19/014 Lokalne bezpieczeństwo energetyczne

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Urząd Miejski w Białowej, Plac Jana Pawła II 1, 36-030 Białowa (dalej Urząd)
Kierownik jednostki kontrolowanej	Jerzy Kocój, Burmistrz Białowej od 9 grudnia 2014 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Wykonanie obowiązku planowania zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe na obszarze gminy 2. Kształtowanie polityki energetycznej gminy 3. Działania w zakresie zapewnienia dostępności energii, ciepła i gazu 4. Działania w zakresie zmniejszenia negatywnego wpływu na środowisko procesów zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepło i paliwa gazowe 5. Działania wspierające lokalną energetykę 6. Działania w zakresie udziału klastrów energii w zapewnieniu lokalnego bezpieczeństwa energetycznego
Okres objęty kontrolą	Od 1 stycznia 2015 r. do 3 czerwca 2019 r., z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed lub po tym okresie
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Rzeszowie
Kontrolerzy	1. Magdalena Grabowska, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli LRZ/85/2019 z dnia 22 maja 2019 r. 2. Roman Tadla, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LRZ/84/2019 z dnia 22 maja 2019 r.

(akta kontroli str. 1-12)

¹ Dz. U. z 2019 r. poz. 489 ze zm. dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Najwyższa Izba Kontroli negatywnie ocenia działania Gminy Błażowa, podejmowane w latach 2015 – 2019 (I półrocze), w celu zapewnienia lokalnego bezpieczeństwa energetycznego.

Uzasadnienie oceny ogólnej

Zadania w zakresie planowania energetycznego Gmina realizowała niezgodnie z obowiązującymi przepisami. Gmina *Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe* przyjęła w czerwcu 2016 r., tj. cztery lata i trzy miesiące po upływie terminu, wynikającego z przepisów ustawy z dnia 8 stycznia 2010 r. o zmianie ustawy – *Prawo energetyczne oraz o zmianie niektórych innych ustaw*³.

Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla gminy Błażowa na lata 2016–2020 (dalej *Założenia do planu zaopatrzenia*) nie zostały zaktualizowane w ciągu trzech lat od ich uchwalenia, pomimo takiego obowiązku określonego w art. 19 ust. 2 ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. *Prawo energetyczne*⁴.

W dokumencie tym nie zostały wskazane konkretne działania zmierzające do zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego Gminy, w szczególności nie określono zakresu rozwoju sieci gazowej pomimo przewidywanego wzrostu zapotrzebowania na gaz o 23% do 2030 r. Ponadto w *Założeniach do planu zaopatrzenia* nie odzwierciedlono wizji gazyfikacji gminy, określonej w *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Błażowa* (dalej *Studium*), pomimo że zgodnie z art. 18 ust. 2 pkt 1 *Prawa energetycznego*, zadania w zakresie zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe, gmina ma realizować zgodnie z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, a w przypadku braku takiego planu – z kierunkami rozwoju gminy zawartymi w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Poza *Założeniami do planu zaopatrzenia*, jedynym dokumentem strategicznym, wymaganym prawem i obowiązującym w okresie objętym kontrolą – w którym uwzględniono sprawy związane z zaopatrzeniem w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe – było *Studium*, uchwalone w 2000 r. W kontrolowanym okresie w Gminie nie obowiązywały inne dokumenty strategiczne, w których odnoszono się do bezpieczeństwa energetycznego na jej terenie. Gmina nie posiadała aktualnego programu ochrony środowiska, wymaganego przepisami ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. *Prawo ochrony środowiska*⁵. Brak takiego dokumentu powodował, że w okresie objętym kontrolą nie dysponowała pełną analizą czynników energetycznych wpływających w sposób negatywny na środowisko na obszarze gminy oraz wiedzą odnośnie proponowanych narzędzi i działań minimalizujących takie czynniki. Gmina nie posiadała również aktualnej strategii rozwoju lub innych aktualnych dotyczących polityki rozwoju, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o *zasadach prowadzenia polityki rozwoju*⁶, obejmujących kontrolowany okres. Zwięzłość *Studium* w zakresie dotyczącym energetyki oraz brak innych dokumentów strategicznych powodował, że do dnia uchwalenia *Założeń do planu zaopatrzenia* Gmina nie posiadała praktycznie żadnego dokumentu określającego sposób prowadzenia polityki energetycznej.

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

³ Dz.U. z 2010 r. nr 21 poz. 104 ze zm.

⁴ Dz.U. z 2019 r. poz. 755 ze zm.

⁵ Dz.U. z 2018 r. poz. 799 ze zm.

⁶ Dz.U. z 2019 r. poz. 1295

Gmina nie dysponowała danymi dotyczącymi realizacji planów przedsiębiorstw energetycznych zajmujących się dystrybucją gazu i energii elektrycznej na obszarze gminy. Pomimo że *Założenia do planu zaopatrzenia* nie wskazywały konkretnie założeń, których wykonanie uzależnione było od realizacji planów tych przedsiębiorstw, monitoring takich danych istotny był dla oceny, czy plany przedsiębiorstw energetycznych i stan ich realizacji zapewniały bezpieczeństwo energetyczne Gminy.

Po uchwaleniu *Studium* realizowano zakładaną w tym dokumencie gazyfikację Gminy. W okresie objętym kontrolą nie wykorzystywano jednak istniejących technicznych możliwości do pełniejszej gazyfikacji. Długość sieci gazowej wykonanej w tym okresie stanowiła 1,5% łącznej długości sieci na obszarze gminy, a liczba wykonanych przyłączy – 3,9% liczby wszystkich przyłączy. Nie zostały zgazyfikowane dwie spośród siedmiu miejscowości, w których realizację takiego zadania (do 2013 r.) zakładano w *Planie rozwoju lokalnego Gminy Błazowa*.

W niewielkim zakresie zostały zrealizowane zadania dotyczące budowy, rozbudowy i modernizacji sieci elektroenergetycznej. Do końca 2018 r. zostały zrealizowane tylko 2 spośród 9 zadań, określonych w *Założeniach do planu zaopatrzenia* i uwzględnionych w planie rozwoju, na lata 2014 – 2019, przedsiębiorstwa dystrybuującego energię elektryczną na obszar gminy.

Gmina, zgodnie z *Założeniami do planu zaopatrzenia*, efektywnie wykorzystywała możliwości odnawialnych źródeł energii. W latach 2018 – 2019 wykonano 459 instalacji wykorzystujących energię słoneczną oraz zainstalowano 77 pieców, które za paliwo wykorzystują biomasę. Realizacja tego przedsięwzięcia nie dawała jednak podstaw do sformułowania innej oceny kontrolowanej działalności.

Zdaniem Najwyższej Izby Kontroli sposób realizacji kontrolowanych zadań nie zapewniał pełnego bezpieczeństwa energetycznego Gminy, przy jednoczesnym spełnianiu wymogów ochrony środowiska.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowej⁷ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Wykonanie obowiązku planowania zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe na obszarze gminy

1.1. Stan infrastruktury energetycznej oraz sposób zaopatrzenia odbiorców w nośniki energii

Opis stanu faktycznego

Gmina Błazowa zajmuje powierzchnię 112,6 km², na której według stanu na koniec 2018 r. zamieszkiwało 10 887 osób. W latach 2015 – 2018 liczba mieszkańców uległa zwiększeniu o 57 (0,5%). W okresie tym gęstość zaludnienia wynosiła 96 – 97 osób na 1 km².

Na obszarze gminy nie funkcjonował zorganizowany system zaopatrzenia w ciepło. Budynki ogrzewane były poprzez lokalne kotłownie i indywidualne źródła ciepła. W 2018 r. udział ogrzewania węglowego wynosił 58% (spadek o 2 punkty procentowe w stosunku do 2015 r.), ogrzewania gazowego – 8% (wzrost o 2 punkty

⁷ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

procentowe w porównaniu do 2015 roku). W latach 2015 – 2018 udział ogrzewania z wykorzystaniem innych paliw pozostawał na poziomie 34%. W 2018 r. do ogrzewania rozpoczęto wykorzystywać odnawialne źródła energii (OZE), a ich udział w ogrzewaniu wynosił 1%.

W kontrolowanym okresie, systematycznie, lecz w niewielkim stopniu, wzrastała liczba odbiorców energii elektrycznej, długość sieci niskiego i średniego napięcia oraz zużycie energii elektrycznej. Według stanu na koniec 2018 r., z energii elektrycznej korzystało 4 142 odbiorców – o 85 (2,1%) więcej niż na koniec 2014 r. Łączna długość sieci dystrybucyjnej średniego i niskiego napięcia wynosiła 202,536 km – o 8,632 km (4,5%) więcej niż według stanu na koniec 2014 r. W 2018 r. do odbiorców w gminie dostarczono 9 586,3 MWh energii elektrycznej – więcej o 747 MWh (8,5%) niż w 2014 r. W latach 2015 – 2018, roczne zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych, przypadające na jednego odbiorcę, wynosiło od 1 717,2 kWh do 1 738,8 kWh. Działalność w zakresie dystrybucji energii elektrycznej na terenie gminy prowadziła PGE Dystrybucja S. A. Oddział Rzeszów (dalej PGE Dystrybucja).

Od 2017 r. na obszarze gminy zaczęły funkcjonować instalacje OZE. W 2017 r. funkcjonowało 248 takich instalacji o zainstalowanej mocy 2,32 MW, z których wyprodukowano 2 553,87 MWh energii, a w 2018 r. – 536 instalacji o mocy 3,48 MW, z których wyprodukowano 4 039,84 MWh.

Według stanu na koniec 2018 r., z sieci gazowej korzystało 18,8% ludności – o 4,2 punktu procentowego więcej niż w 2014 r. Długość sieci gazowej bez przyłączy wynosiła 100,21 km (o 1,44 km – 1,5% więcej niż na koniec 2014 r.), wykonanych było 1 579 przyłączy gazowych (więcej o 63 – 4,2%), a sumaryczna długość przyłączy gazowych wynosiła 38,32 km (o 1,05 km – 2,8% więcej). W latach 2015 – 2018 systematycznie wzrastała liczba odbiorców gazu i jego sprzedaż. Na koniec 2018 r. z gazu korzystało 737 odbiorców – o 192 (35,2%) więcej niż na koniec 2014 r.⁸ W 2018 r. odbiorcom na terenie gminy sprzedano 9 359,8 MWh gazu – o 3 545,9 MWh (61%) więcej niż w 2014 r. Dystrybucję gazu na obszarze gminy prowadziła Polska Spółka Gazownictwa Sp. z o.o. Oddział Zakład Gazowniczy w Jaśle (dalej PSG).

Wyniki modelowania⁹ jakości powietrza wskazują, że w kontrolowanym okresie na obszarze gminy Błażowa wzrosło jego zanieczyszczenie. W 2018 r. średnioroczne stężenie dwutlenku azotu wynosiło 8–10 µg/m³ (4–6 µg/m³ w 2014 r.), benzo(α)pirenu 2,1–3,2 ng/m³ (0,7–1,5 ng/m³ w 2014 r.), pyłu zawieszonego PM10 od 26 do 27 µg/m³ (8–15 µg/m³ w 2014 r.), a stężenie pyłu PM2,5 wynosiło 19 µg/m³ (12 µg/m³ w 2014 r.). Stężenie dwutlenku siarki pozostawało na poziomie 2014 r. i wynosiło 2–3 µg/m³. W latach 2014–2015¹⁰ zanieczyszczenia powietrza tlenkiem węgla i benzenem wynosiło, odpowiednio, 2 354 µg/m³ oraz 0,1 µg/m³. Wyniki modelowania wskazują, że w latach 2016–2018 nie został dotrzymany poziom docelowy w zakresie benzo(α)pirenu. W 2016 r. i 2018 r. wyznaczony poziom przekroczenia objął cały teren gminy. W 2017 r. przekroczenie objęło

⁸ Mniejsza liczba odbiorców gazu niż liczba wykonanych przyłączy wynika z faktu istnienia przyłączy nieczynnych, o czym mowa w punkcie 3 tego wystąpienia.

⁹ Modelowanie: na lata 2014–2018 wykonane przez firmę EKOMETRIA sp. z o. o. na zlecenie Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Rzeszowie, na lata 2016–2017 wykonane przez firmę ATMOTERM SA na zlecenie Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska, na rok 2018 ocena wykonana na podstawie modelowania na poziomie krajowym wykonanego przez Zakład Modelowania Atmosfery i Klimatu Instytutu Ochrony Środowiska – Państwowego Instytutu Badawczego na zlecenie Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska

¹⁰ Od 2016 r. dla obszaru gminy Błażowa nie dokonywano modelowania jakości powietrza, w zakresie zanieczyszczania powietrza tlenkiem węgla i benzenami.

w całości lub prawie w całości trzy spośród dziewięciu obrębów ewidencyjnych¹¹, a częściowo – cztery obręby ewidencyjne¹². Poziom przekroczenia nie objął obręb Lecka i Białka. Dotrzymane zostały normy zanieczyszczenia pozostałymi ww. substancjami, z wyjątkiem zanieczyszczenia pyłem zawieszonym PM10 na terenie obrębu ewidencyjnego Błażowa w roku 2018. Oszacowano, że w 2018 r. na terenie tego obrębu wystąpiło ponad 35 dni, w których dobowe stężenie tego pyłu przekraczało 50 µg/m³.

(akta kontroli str. 13-33)

1.2. Realizacja zadań w zakresie opracowania i przyjęcia założeń do planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe

Opis stanu faktycznego

Na podstawie art. 17 ustawy o zmianie ustawy – Prawo energetyczne oraz o zmianie niektórych innych ustaw, gminy miały obowiązek przyjęcia założeń do planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe – lub aktualizacji posiadanych założeń – w terminie dwóch lat od wejścia w życie tej ustawy, tj. do dnia 12 marca 2012 r. Gmina Błażowa wypełniła ten obowiązek po upływie czterech lat i trzech miesięcy od tego terminu. W dniu 17 czerwca 2016 r., *Założenia do planu zaopatrzenia* zostały uchwalone przez Radę Miejską w Błażowej¹³. Do 30 czerwca 2019 r. Gmina nie aktualizowała *Założeń do planu zaopatrzenia*.

(akta kontroli str. 34-35)

Działania Gminy w zakresie opracowania i przyjęcia założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe zostały zbadane w odniesieniu do dokumentu uchwalonego w dniu 17 czerwca 2016 r. Gmina nie wystąpiła (na podstawie art. 19 ust. 4 *Prawa energetycznego*) do przedsiębiorstw zajmujących się dystrybucją energii elektrycznej i gazu na terenie gminy o udostępnienie planów rozwoju tych przedsiębiorstw oraz propozycji niezbędnych do opracowania projektu *Założeń do planu zaopatrzenia*. Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla gminy Błażowa na lata 2016 – 2030 (dalej *Projekt założeń*) został opracowany przez Małopolską Fundację Energii i Środowiska z Krakowa¹⁴. Burmistrz Błażowej udzielił, Prezesowi Zarządu tej fundacji, pełnomocnictwa do reprezentowania Gminy we wszelkich sprawach związanych z realizacją opracowania. W związku z wystąpieniami wykonawcy *Projektu założeń*, przedsiębiorstwa energetyczne przekazały informacje o infrastrukturze sieci na obszarze gminy oraz planowanych inwestycjach na tym obszarze. PGE Dystrybucja informacje przekazała bezpośrednio do Urzędu Gminy. Urząd dysponował także inwentaryzacją odbiorców energii. Ankiety wypełnione przez mieszkańców zabudowy jednorodzinnej w Gminie oraz przez jednostki gminne, zawierały dane dotyczące: stanu technicznego budynków w zakresie wpływającym na ich energochłonność, sposobu zaopatrzenia w energię ciepłą i elektryczną, ilości zużytej energii i paliwa. Ankiety zostały przekazane przez wykonawcę *Projektu założeń*.

Urząd nie posiadał innych danych, informacji i analiz dotyczących zagadnień zawartych w *Projekcie założeń*. Przed opracowaniem tego dokumentu Urząd nie sporządzał własnych analiz, a także nie zlecał ich sporządzenia. W umowie

¹¹ Błażowa, Błażowa Dolna, Futoma

¹² Nowy Borek, Błażowa Góra, Kąkolówka, Piątkowa

¹³ Uchwała Nr XXIII/116/2016

¹⁴ Na podstawie umowy zawartej przez Gminę w dniu 27 listopada 2015 r. (nr GIB.272.24.2015). Umowa obejmowała opracowania *Projektu założeń* oraz *Planu gospodarki niskoemisyjnej dla gminy Błażowa 2016 – 2020 z perspektywą do roku 2023* (dalej PGN). Koszt realizacji umowy wyniósł 14 500 zł brutto.

o wykonanie *Projektu założeń* odwołano się do warunków wykonania zamówienia opisanych w zaproszeniu do składania oferty cenowej na opracowanie. W zaproszeniu tym określono wyłącznie obowiązek uwzględnienia elementów określonych w ustawie *Prawo energetyczne*. Dane dotyczące infrastruktury sieci gazowej zostały uzyskane przez Wykonawcę *Projektu założeń* od PSG i zamieszczone w tym opracowaniu. Spółka ta poinformowała, że nie posiada konkretnych planów inwestycyjnych na terenie gminy.

(akta kontroli str. 36-44)

W *Założeniach do planu zaopatrzenia* nie wskazano, iż istnieją niezaspokojone potrzeby w zakresie zaopatrzenia w energię ciepłą, gaz i energię elektryczną. Podano, że na obszarze gminy nie występuje zorganizowany system zaopatrzenia w ciepło, a ogrzewanie budynków odbywa się – i w dalszym ciągu będzie się odbywać – poprzez lokalne kotłownie; linie elektroenergetyczne posiadają rezerwy mocy umożliwiające zasilanie istniejących i przyszłych odbiorców; oraz że na obszarach gdzie nie funkcjonuje sieć gazownicza, gazyfikacja będzie możliwa jeśli zaistnieją techniczne i ekonomiczne warunki budowy odcinków sieci gazowej. Określono potrzeby jakie w zakresie zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i gaz wystąpią w 2020 r. i 2030 r. Sposób oszacowania zapotrzebowania na gaz i energię elektryczną nie zapewniał wiarygodności przedstawionych danych. Prognoza zapotrzebowania na gaz ograniczała się do określenia przewidywanego wzrostu o 11% do 2020 r. oraz o 23% do 2030 r. w odniesieniu do 2015 r. i podania, że oparto ją na danych statystycznych GUS dotyczących zużycia gazu w Gminie – z założeniem nieznacznego przyrostu zapotrzebowania – oraz prognozie zużycia gazu w Polsce do 2030 r. według *Założeń polityki energetycznej Polski do 2030 roku*. W ocenie możliwości zaspokojenia potrzeb na gaz podano, że konieczna może okazać się rozbudowa sieci gazowej. Prognozę zapotrzebowania na energię elektryczną przygotowano w oparciu o analizy i szacowania wykorzystujące prognozy krajowego zapotrzebowania na tę energię do 2030 r. Zużycie energii w roku bazowym oszacowano na podstawie średniego rocznego zużycia w gospodarstwach domowych ustalonego na podstawie ankietyzacji. Określono, że do 2020 r. zapotrzebowanie energię elektryczną wzrośnie o 3,2%, a do 2030 r. – o 11,8% w odniesieniu do 2015 r. W ocenie możliwości zaspokojenia potrzeb wskazano na aktualny sposób zasilania oraz podano, że istniejący system elektroenergetyczny na obszarze gminy w pełni zaspokaja aktualne potrzeby, a infrastruktura elektroenergetyczna posiada rezerwy mocy umożliwiające zasilanie przyszłych odbiorców. W ocenach zawarto informację, że przedsiębiorstwa zajmujące się dystrybucją energii elektrycznej i gazu są zobowiązane do zawarcia umowy o przyłączenie z odbiorcami w sytuacji gdy istnieją techniczne i ekonomiczne warunki dostarczania, a żądający zawarcia umowy spełnia warunki przyłączenia do sieci i odbioru.

Prognozę zapotrzebowania na energię ciepłą sporządzono dla dwóch wariantów: z założeniem działań na rzecz zrównoważonego rozwoju energetycznego oraz w przypadku zaniechania takich działań. Na podstawie założonego przyrostu powierzchni użytkowej w poszczególnych sektorach budownictwa oraz braku istotnych zmian w liczbie ludności ustalono, że w przypadku pierwszego wariantu, do 2030 r. nastąpi spadek zapotrzebowania na moc ciepłą o 4,71% oraz obniży się uśredniony wskaźnik zużycia energii o 17,47% – w porównaniu do 2015 r. W przypadku drugiego wariantu oszacowano, że zapotrzebowanie na moc ciepłą wzrośnie o 9,27%, a wskaźnik zużycia energii będzie mniejszy o 3,71%. Przewidywane zmiany w liczbie ludności oraz w wielkości powierzchni ustalono na podstawie tendencji wynikających z analizy danych statystycznych GUS.

(akta kontroli str. 164-172)

W okresie wyłożenia *Projektu założeń* do wglądu publicznego nie zgłoszono uwag, wniosków i zastrzeżeń. W latach 2014 – 2016 (do dnia przyjęcia *Założeń do planu zaopatrzenia*), podczas posiedzeń Rady Miejskiej, mieszkańcy Gminy nie zgłaszali wniosków dotyczących zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i gaz. W latach 2014 – 2016 mieszkańcy Gminy nie zdecydowali o przeznaczeniu funduszu sołeckiego na realizację zadań w zakresie zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i gaz.

(akta kontroli str. 191-193)

Projekt założeń do planu zaopatrzenia zawierał elementy wymagane ustawą *Prawo energetyczne*, wyszczególnione w jej art. 19 ust. 3. Aktualny stan zaopatrzenia przedstawiono jednak bez sformułowania jego ocen – o których mowa w art. 19 ust. 3 pkt 1 tej ustawy – istotnych dla ewentualnego określenia kierunków potrzebnych zmian. Przewidywany wzrost zapotrzebowania na energię elektryczną i gaz określono bez zamieszczenia analiz potwierdzających wiarygodność przedstawionych danych. Omówiono przedsięwzięcia racjonalizujące użytkowanie ciepła, energii elektrycznej i paliw gazowych, a w zakresie bezpośrednio dotyczącym gminy podano, że: maksymalne oszczędności energii cieplnej, powstałe w wyniku termomodernizacji – przy założeniu optymistycznego scenariusza – wyniosą około 30% aktualnego zapotrzebowania; kotłownie indywidualne opalane są głównie węglem i w celu redukcji niskiej emisji proponuje się wymianę istniejących źródeł na kotłownie gazowe oraz zaleca się wymianę kotłów na węglowe V klasy o większej sprawności; działające w Gminie punkty świetlne wykorzystują źródła sodowe i planuje się wymienić je na punkty świetlne LED.

W rozdziale dotyczącym możliwości wykorzystania nadwyżek i lokalnych zasobów paliw i energii, energii elektrycznej wytworzonej w skojarzeniu z ciepłem oraz ciepła odpadowego z instalacji przemysłowych podano, że na terenie gminy nie występują zasoby paliw kopalnych oraz nie są znane nadwyżki energii możliwej do wykorzystania z tych paliw w sposób ekonomicznie uzasadniony, nie wytwarza się energii elektrycznej w skojarzeniu z produkcją ciepła, nie odnotowano pozyskiwania ciepła odpadowego.

W analizie możliwości wykorzystania OZE przedstawiono akty prawne i opracowania dotyczące tych źródeł. Określono warunki i możliwości wykorzystania w Polsce energii wodnej, wiatrowej, słonecznej, geotermalnej oraz biomasy. Przedstawione zostały obliczenia wielkości energii z biomasy, możliwej do uzyskania w gminie. Stwierdzono, że: w terenie gminy nie działa żadna elektrownia wodna; możliwość wykorzystania energetyki wodnej rozpatrywać można w związku z rzeką Ryjak; w celu wyliczenia opłacalności ekonomicznej inwestycji na tej rzece należy w pierwszej kolejności określić roczną produkcję energii elektrycznej, a w związku z tym wyliczyć średni przepływ roczny w miejscach niemonitorowanych. Podano, że gmina posiada dobre warunki do pozyskania energii z wiatru¹⁵ oraz dobre warunki nasłonecznienia¹⁶. Obliczono potencjał energetyczny z małych elektrowni wiatrowych w gminie, przy założeniu, że 45% gospodarstw rolnych powyżej 1 ha użytków będzie zasilane z własnej siłowni wiatrowej. Przedstawiono oszczędności wynikające z zainstalowania przydomowej elektrowni wiatrowej oraz wymieniono ograniczenia i uwarunkowania dotyczące budowy elektrowni wiatrowych. Przyjęto iż przy zastosowaniu elektrowni o mocy 1 kW, możliwe byłoby uzyskanie 268 MWh (3,8% prognozowanego na 2030 r. zapotrzebowania na energię elektryczną), natomiast wykorzystując elektrownie o mocy 5 kW – 870 MWh

¹⁵ Na podstawie *Wojewódzkiego programu rozwoju odnawialnych źródeł energii dla województwa podkarpackiego*

¹⁶ Na podstawie rozkładu przestrzennego całkowitego nasłonecznienia rocznego na terenie Polski – źródło <http://solarisline.pl/>

(12,3%). Wielkość teoretycznego potencjału energii słonecznej oszacowano przy założeniu, że 1 772 gospodarstwa (spośród 2 531 na terenie gminy) posiada możliwość zainstalowania kolektorów, wynikającą z warunków technicznych dachów, braku zacienienia, położenia względem stron świata. Z wyliczeń tych wynikało, iż można by uzyskać przy tych założeniach 3 353 MWh/rok energii cieplnej z kolektorów słonecznych, co stanowi 5,1% prognozowanego na 2030 r. zapotrzebowania na energię ciepłą, w przypadku realizacji scenariusza zrównoważonego rozwoju energetycznego. W przypadku zainstalowania paneli fotowoltaicznych można by uzyskać 2 794 MWh/rok energii elektrycznej (39,7% prognozowanego na 2030 r. zapotrzebowania na energię elektryczną. Zaprezentowano dane dotyczące czasu zwrotu inwestycji w kolektory słoneczne¹⁷. Zawarto stwierdzenie, że gmina nie jest wskazana, jako obszar preferowany do rozwoju energetyki, której źródłem są wody geotermalne¹⁸ oraz omówiono zagadnienie wykorzystania energii geotermalnej przy zastosowaniu instalacji pomp ciepła¹⁹. Oszacowano wielkość energii możliwą do pozyskania w gminie z pomp ciepła (przy założeniu, że średnie pokrycie przez pompę potrzeb ciepłych gospodarstwa domowego wynosi 60%), oraz że 253 gospodarstwa spełniają warunki do zainstalowania pomp. Przy tym założeniu obliczono, iż można by uzyskać 3 281 MWh/rok (5% prognozowanego na 2030 r. zapotrzebowania na energię ciepłą, w przypadku zrównoważonego rozwoju energetycznego). Nie przedstawiono sposobu ustalenia wskaźnika gospodarstw rolnych spełniających warunki do zainstalowania elektrowni wiatrowych oraz liczby gospodarstw spełniających warunki do instalacji kolektorów słonecznych i pomp ciepła, co uwierzytelniałoby podane wielkości energii możliwej do uzyskania z OZE.

(akta kontroli str. 45-190)

Bezpośrednio do gminy nie odniesiono zagadnienia możliwości stosowania środków poprawy efektywności energetycznej. Wskazano na aspekty prawne dotyczące efektywności energetycznej, jej cele i zadania, przedstawiono istniejące w Polsce możliwości wsparcia finansowego inwestycji mających na celu poprawę takiej efektywności, wymieniono działania w ramach osi priorytetowej *Zmniejszenie emisyjności gospodarki* określonej w *Programie Infrastruktura i Środowisko 2014 – 2020*, wskazano na obowiązek stosowania środków poprawy efektywności energetycznej przez jednostki sektora publicznego, wymieniono zrealizowane przedsięwzięcia w tym zakresie²⁰, przedstawiono ogólny katalog środków poprawy efektywności energetycznej i zmniejszenia emisji jako proponowany dla Gminy.

(akta kontroli str. 143-160)

Założenia do planu zaopatrzenia przyjęto zgodnie z procedurami określonymi w art. 19 ust. 5 – 8 ustawy *Prawo energetyczne*, w tym:

- *Projekt założeń* był pozytywnie zaopiniowany przez Samorząd Województwa Podkarpackiego w zakresie koordynacji współpracy z innymi gminami oraz w zakresie zgodności z polityką energetyczną państwa²¹ – o wydanie opinii wykonawca *Projektu założeń* wystąpił pismem z dnia 9 maja 2016 r.; opinia wpłynęła do Urzędu w dniu 25 maja 2016 r.;

¹⁷ Dane Narodowego Funduszu Ochrony środowiska i Gospodarki Wodnej

¹⁸ Na podstawie opracowania *Delimitacja obszarów korzystnych dla rozwoju energetyki odnawialnej na terenie województwa podkarpackiego*

¹⁹ Pompa ciepła to urządzenie umożliwiające wykorzystanie niskotemperaturowych źródeł energii. Pobiera ona ciepło ze źródła o niższej temperaturze (dolnego) i przekazuje je do źródła o temperaturze wyższej (górne źródło ciepła). W tym procesie konieczne jest doprowadzenie energii z zewnątrz.

²⁰ Termomodernizacja dwóch budynków użyteczności publicznej, wymiana stolarki okiennej w czterech szkołach, przebudowa kotłowni gazowej w jednej szkole oraz przebudowa instalacji grzewczej z węglowej na gazową w jednym budynku.

²¹ Opinia pozytywna wyrażona w piśmie Zarządu Województwa Podkarpackiego nr RG – V.7231.28.2016.AW z dnia 24 maja 2016 r.

- *Projekt założeń* został wyłożony do wglądu publicznego w Urzędzie na okres 21 dni (od 16 maja 2016 r. do 6 czerwca 2016 r.) oraz zamieszczony w tym okresie na stronie internetowej Gminy²²; do *Projektu założeń* nie złożono uwag, wniosków i zastrzeżeń.

(akta kontroli str. 36, 194-196)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Przyjęcie *Założeń do planu zaopatrzenia* z opóźnieniem czterech lat i trzech miesięcy po upływie obowiązującego terminu.

Zgodnie z art. 17 ustawy o zmianie ustawy – *Prawo energetyczne oraz o zmianie niektórych innych ustaw*, uchwalenie przez gminę pierwszych założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe powinno nastąpić w terminie dwóch lat od dnia wejścia w życie tej ustawy, tj. do dnia 12 marca 2012 r.

Zgodnie z art. 19 ust. 1 ustawy *Prawo energetyczne*, wójt (burmistrz, prezydent miasta) opracowuje projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe

Założenia do planu zaopatrzenia zostały przyjęte z opóźnieniem (w dniu 17 czerwca 2016 r.), ponieważ *Projekt założeń* nie został opracowany w terminie umożliwiającym ich uchwalenie w obowiązującym terminie, tj. do dnia 12 marca 2012 r. Umowa na opracowanie *Projektu założeń* została zawarta w dniu 27 listopada 2015 r. Wskutek opóźnienia w przyjęciu *Założeń do planu zaopatrzenia*, Gmina, w ciągu pierwszych 17 miesięcy okresu objętego kontrolą, nie posiadała wytyczonych kierunków, według których realizować powinna politykę energetyczną.

Osobą odpowiedzialną był Burmistrz Błazowej, ze względu na brak nadzoru nad realizacją zadań w zakresie zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe. Zadania te nie zostały przypisane żadnej komórce organizacyjnej, a także żadnemu pracownikowi Urzędu.

Burmistrz Błazowej wyjaśnił, że zadania własne gminy dotyczące zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe – pomimo braku odpowiednich zapisów w regulaminie organizacyjnym Urzędu – realizuje Referat Rozwoju Gospodarczego, Budownictwa i Gospodarki Mieniem, a zadania te nie zostały przypisane pracownikom ze względu na brak specjalistów z tego zakresu wśród pracowników Urzędu. Burmistrz wyjaśnił, że po wejściu w życie zmienionej ustawy *Prawo energetyczne* dokonano rozeznania rynku w zakresie wyboru wykonawcy *Projektu założeń do planu zaopatrzenia*. Proponowane ceny – wysokie ze względu na duże zapotrzebowanie, w tamtym okresie, na takie opracowania – przerastały możliwości Gminy.

(akta kontroli str. 34-36, 197-230)

2. Brak aktualizacji *Projektu założeń*.

Zgodnie z art. 19 ust. 2 ustawy *Prawo energetyczne*, projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe aktualizuje się co najmniej raz na trzy lata.

Zadanie to nie zostało wykonane w okresie trzech lat od uchwalenia *Założeń do planu zaopatrzenia*, skutkiem czego Gmina nie dysponowała wiedzą odnośnie aktualności zawartych w nich danych i przedstawionych założeń.

²² www.blazowa.com.pl

Osobą odpowiedzialną był Burmistrz Błażowej, ze względu na brak nadzoru nad realizacją zadań w zakresie zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe. Zadania te nie zostały przypisane żadnej komórce organizacyjnej, a także żadnemu pracownikowi Urzędu.

Burmistrz Błażowej wyjaśnił, że opóźnienie w rozpoczęciu opracowania aktualizacji wynika głównie z trudności kadrowych, oraz że uchwalenie zaktualizowanych *Założeń do planu zaopatrzenia* przewiduje się do końca października 2019 r.

(akta kontroli str. 36, 229-236)

1.3. Opracowanie planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe

Opis stanu
faktycznego

W Urzędzie nie prowadzono monitoringu planów rozwoju przedsiębiorstw energetycznych, zajmujących się przesyłaniem lub dystrybucją paliw gazowych i energii elektrycznej na obszarze gminy, mającego na celu stwierdzenie zgodności tych planów z *Założeniami do planu zaopatrzenia*. W zakresie zaopatrzenia w gaz, w założeniach tych określono, że: zużycie gazu wśród odbiorców indywidualnych będzie rosnąć do 2030 r., prognozowany wzrost wyniesie około 23% w stosunku do 2015 r., Polska Spółka Gazownictwa nie wskazuje konkretnych planów inwestycyjnych na terenie gminy, oraz że w celu zaspokojenia prognozowanych potrzeb konieczna może okazać się rozbudowa sieci gazowej.

Z treści *Założeń do planu zaopatrzenia* nie wynikało, że stan sieci gazowej na terenie gminy Błażowa, aktualny w okresie opracowywania projektu tych założeń, zapewniał bezpieczeństwo dostaw gazu przy przewidywanym wzroście zapotrzebowania na paliwa gazowe. Pomimo tego Gmina nie monitorowała planów PSG, dotyczących rozbudowy sieci gazowej na obszarze gminy. W planach rozwoju tej spółki na lata 2016 – 2020 oraz 2018 – 2022 nie zostały ujęte zadania dotyczące terenów gminy Błażowa. PSG przewiduje, że przy aktualizacji planu inwestycyjnego spółki na lata 2019 – 2021, wprowadzi do niego zadanie *Rozbudowa sieci gazowej średniego ciśnienia w miejscowości Błażowa Dolna gmina Błażowa*, planowane do realizacji w latach 2019 (IV kwartał) – 2021.

(akta kontroli str. 36, 71-72, 173-176, 231-240)

W *Założeniach do planu zaopatrzenia* nie przedstawiono założeń dotyczących elektroenergetyki, których wykonanie miało zostać zapewnione poprzez realizację planów rozwoju przedsiębiorstwa zajmującego się dystrybucją energii elektrycznej. Podano, że istniejący system elektroenergetyczny na obszarze Gminy w pełni zaspokaja aktualne potrzeby odbiorców energii elektrycznej, oraz że infrastruktura elektroenergetyczna w Gminie posiada rezerwy mocy umożliwiające zasilenie obecnych i przyszłych odbiorców, przy prognozowanym wzroście zużycia energii elektrycznej o około 12% do 2030 r.

W informacji przekazanej na potrzeby opracowania *Projektu założeń*, PGE Dystrybucja zawarła uwagę, że na etapie przyłączania kolejnych odbiorców może wystąpić konieczność modernizacji lub rozbudowy sieci niskiego lub średniego napięcia, nieuwjętej w zamierzeniach inwestycyjnych na terenie gminy określonych w planie rozwoju tego przedsiębiorstwa na lata 2014 – 2019. W planie tym ujęto cztery zadania związane z budową i rozbudową sieci na terenie gminy Błażowa oraz pięć zadań związanych z modernizacją i odtworzeniem majątku. Zadania te wymieniono w *Założeniach do planu zaopatrzenia*. Do końca 2016 r. zrealizowano jedno spośród tych zadań, dotyczące modernizacji sieci. W planie na lata 2017 – 2022 ujęto wszystkie niezrealizowane zadania oraz trzy nowe zadania związane z modernizacją i odtworzeniem majątku. Do końca 2018 r. zakończono realizację

jednego planowanego zadania związanego z budową i rozbudową sieci oraz częściowo zrealizowano dwa zadania związane z modernizacją i odtworzeniem majątku. Rozpoczęto też opracowywanie dokumentacji projektowej budowy stacji GPZ²³ w Błazowej, zadania ujętego w Planach Rozwoju PGE Dystrybucja na lata 2014-2019 oraz 2017-2022. Realizacji pozostałych ośmiu zadań nie rozpoczęto, z czego dwóch związanych z budową i rozbudową sieci oraz sześciu związanych z modernizacją i odtworzeniem majątku.

Urząd nie monitorował w jakim stopniu realizowany był plan na lata 2014 – 2019; czy wystąpiła konieczność rozbudowy lub modernizacji sieci elektroenergetycznej nieujęta w zamierzeniach inwestycyjnych, o której mowa w informacji PGE Dystrybucja; jakie zadania uwzględniono w planie rozwoju na lata 2017 – 2022 oraz jaki był stan ich realizacji.

(akta kontroli str. 40-44, 69-70, 174-176, 237-238, 241-248)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie, stwierdzono nieprawidłowość polegającą na braku monitorowania realizacji planów przedsiębiorstw zajmujących się dystrybucją energii elektrycznej i gazu.

Stanem pożądanym – stanowiącym ocenę pod względem rzetelności – jest stan, gdy w Urzędzie określono procedury dotyczące bieżącego monitorowania planów przedsiębiorstw energetycznych, w celu uzyskiwania informacji odnośnie realizacji zadań przez te przedsiębiorstwa, zmierzających do zaspokojenia potrzeb w zakresie zaopatrzenia w energię.

Monitoring taki nie był prowadzony, ponieważ zadania w zakresie zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe nie zostały przypisane żadnej komórce organizacyjnej i pracownikowi Urzędu. Wskutek braku takiego monitoringu, Gmina nie dysponowała wiedzą, czy zadania planowane przez przedsiębiorstwa energetyczne na obszarze Gminy, a także stan ich realizacji, zapewnią pokrycie zwiększonego zapotrzebowania na energię elektryczną i gaz, przewidywanego w *Założeniach do planu zaopatrzenia* oraz prowadzić będą do rozbudowy sieci gazowej, której ewentualną konieczność przewidziano w tym dokumencie.

Zgodnie z art. 20 ust. 1 *Prawa energetycznego*, w przypadku gdy plany przedsiębiorstw energetycznych nie zapewniają realizacji założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe wójt (burmistrz, prezydent miasta) opracowuje projekt planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe, dla obszaru gminy lub jej części. Projekt planu opracowywany jest na podstawie uchwalonych przez radę tej gminy założeń i winien być z nimi zgodny.

Brak monitoringu planów rozwoju przedsiębiorstw zajmujących się dystrybucją energii elektrycznej i gazu powodował, że Urząd nie posiadał wiedzy czy zaistniał obowiązek uchwalenia takiego planu.

Osobą odpowiedzialną był Burmistrz Błazowej z uwagi na brak nadzoru nad realizacją zadań w zakresie zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe. Burmistrz Błazowej wyjaśnił, że *Gmina nie monitorowała planów przedsiębiorstwa [PGE Dystrybucja] od 2016 r. z uwagi na to, że sama liczba nowych odbiorców oraz zużycie energii elektrycznej w gminie w ostatnich latach nie uległa większej zmianie*. Wyjaśnił ponadto, iż *Gmina nie monitorowała planów przedsiębiorstwa [PSG] od 2016 r. z uwagi na mające miejsce bezproblemowe, sukcesywne podłączanie nowych odbiorców do sieci gazowej, które było z roku na rok coraz bardziej dynamiczne*. Z tych względów przyjęto o braku obowiązku

²³ Główny punkt zasilający.

opracowaniu projektu planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe.

Burmistrz wyjaśnił, że w trakcie aktualizacji *Projektu założeń* zostanie dokonana ocena czy plany przedsiębiorstw zajmujących się dystrybucją energii elektrycznej i gazu zapewniają realizację *Założeń do planu zaopatrzenia*.

(akta kontroli str. 197-238)

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli ocenia negatywnie wykonywanie obowiązku planowania energetycznego przez Gminę Białowąs. Obowiązki te nie były realizowane zgodnie z obowiązującymi przepisami. *Założenia do planu zaopatrzenia* zostały przyjęte po upływie czterech lat i trzech miesięcy po upływie obowiązującego terminu, wynikającego z przepisów ustawy o zmianie ustawy – *Prawo energetyczne oraz o zmianie niektórych innych ustaw*.

Zdaniem Najwyższej Izby Kontroli, założenia te nie stanowią dokumentu w pełni przydatnego w realizacji polityki energetycznej w Gminie, gdyż wskazując na wzrost zapotrzebowania na energię elektryczną i gaz nie określono w nich skali wymaganych działań w zakresie zapewnienia dostępności do sieci. Dla przedsiębiorstw energetycznych nie mogą zatem stanowić rzetelnej podstawy do uwzględnienia, w planach rozwoju i planach inwestycyjnych, zadań zmierzających do zaspokojenia przewidywanego wzrostu zapotrzebowania.

W okresie trzech lat po uchwaleniu *Założeń do planu zaopatrzenia* nie zostały one zaktualizowane, pomimo takiego obowiązku określonego w ustawie *Prawo energetyczne*. Gmina nie prowadziła bieżącego monitoringu służącego ocenie czy plany przedsiębiorstw energetycznych i stan ich realizacji zapewniają jej bezpieczeństwo energetyczne.

OBSZAR

2. Kształtowanie polityki energetycznej gminy

2.1. Spójność w zakresie lokalnego bezpieczeństwa energetycznego pomiędzy *Założeniami do planu zaopatrzenia* a strategicznymi dokumentami określającymi politykę rozwoju Gminy oraz obowiązującymi na terenie gminy programami ochrony powietrza

Opis stanu
faktycznego

Studium było jedynym dokumentem strategicznym obowiązującym w Gminie w okresie objętym kontrolą, wymagany przepisami prawa i uwzględniającym uwarunkowania dotyczące lokalnego bezpieczeństwa energetycznego. Zostało ono przyjęte uchwałą Rady Miejskiej w Białowej z dnia 29 lutego 2000 r.²⁴ Gmina nie posiadała aktualnego programu ochrony środowiska²⁵, wymaganego przepisem art. 17 ustawy *Prawo ochrony środowiska* oraz aktualnych dokumentów

²⁴ Uchwała Rady Miejskiej w Białowej nr XII/92/2000 w sprawie uchwalenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Białowa oraz określenia polityki przestrzennej.

²⁵ Opublikowany na stronie internetowej Gminy *Gminny program ochrony środowiska* obejmował lata 2004 – 2008 z perspektywą na kolejne 4 lata. Zgodnie z art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. *Prawo ochrony środowiska*, gminne programy ochrony środowiska winny uwzględniać cele zawarte w strategiach, programach i dokumentach programowych wynikających z przepisów ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Zgodnie z art. 9 tej ustawy, strategiami rozwoju są, między innymi, długookresowe i średniookresowe strategie rozwoju kraju. Obecnie obowiązująca *Strategia rozwoju kraju 2020* (średniookresowa) została przyjęta uchwałą Rady Ministrów w dniu 25 września 2012 r. Tym samym po 2012 r. wymagane było opracowanie nowego lub aktualizacja programu ochrony środowiska.

dotyczących polityki rozwoju²⁶, w tym strategii rozwoju, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

(akta kontroli str. 249-272, 372)

W zakresie zaopatrzenia w gaz w *Studium* określono, że po uruchomieniu zbiorczego ośrodka gazu w Rzeszowie (planowanym w 2000 r.) oraz stacji redukcyjno-pomiarowej w Borku Starym, w obręb gminy zostanie wyprowadzona średnioprężna sieć gazowa, a położenie miasta i wsi pozwala na rozprowadzenie gazu siecią w układzie promienistym i zgazyfikowanie całej gminy. Intensyfikacja działań, zmierzających do zaopatrzenia w gaz ziemny miasta i wsi na terenie gminy, została także wymieniona wśród zasad polityki przestrzennej, zawartych w uchwale Rady Miejskiej w Błażowej w sprawie przyjęcia *Studium*. Zasady te sformułowano w celu realizacji ustalonych kierunków zagospodarowania przestrzennego.

W *Studium* określono, że nie przewiduje się realizacji zbiorczych systemów zaopatrzenia w ciepło, istniejące kotłownie w mieście winny być zmodernizowane w kierunku ograniczenia emisji pyłów i gazów, realizacja nowych kotłowni musi zapewniać nieprzekraczanie dopuszczalnych norm środowiskowych, oraz że należy dążyć do zmiany paliw stałych na takie, które nie pogarszają stanu środowiska.

Wśród kierunków rozwoju sieci elektroenergetycznej przewidziano utrzymanie i wykorzystanie linii napowietrznej wysokiego napięcia Boguchwała – Dynów; budowę w Błażowej stacji elektroenergetycznej 110/15 kV GPZ „Błażowa”, zasilanej dwoma liniami napowietrznymi od linii Boguchwała – Dynów; po wybudowaniu tej stacji pozostawienie w eksploatacji istniejącej rozdzielni sieciowej RS 15 kV „Błażowa”. Określono warunki jakie należy uwzględniać w przypadku rozbudowy i modernizacji sieci elektroenergetycznej. Zastrzeżono, że zakres i czas rozbudowy i modernizacji będzie zależny od ilości i rodzaju inwestycji realizowanych na terenie gminy.

W *Studium* nie wskazano nowych obszarów przeznaczonych na rozwój budownictwa mieszkaniowego, wymagających zapewnienia dostępu do źródeł energii. Zostały wyznaczone obszary, na których dopuszczono zabudowę. Były to obszary już zabudowane i zarazem wskazane do koncentracji zabudowy o różnych funkcjach, w tym obszary koncentracji: mieszkalnictwa i usług, usług publicznych, działalności gospodarczej. Zabudowę z ograniczeniami dopuszczono na obszarach z przewagą zagospodarowania rolniczego, z rozproszoną zabudową jednorodzinną i zagrodową oraz z obiektami usługowymi. Określono, że realizacja nowych obiektów na tych terenach i modernizacja istniejących powinna być uwarunkowana zastosowaniem indywidualnych systemów zaopatrzenia, między innymi w energię elektryczną oraz zastosowaniem ogrzewania nie powodującego zanieczyszczenia środowiska naturalnego.

(akta kontroli str. 249-271)

Założenia do planu zaopatrzenia nie uwzględniały gazyfikacji Gminy na skalę wynikającą ze *Studium*. Określono w nich długość sieci gazowej na terenie gminy, liczbę i długość przyłączy, odsetek mieszkańców posiadających dostęp do sieci oraz podano, że na terenie miasta Błażowa istnieje stacja II stopnia obsługująca gimnazjum. W punkcie *Kierunki rozwoju* podano, że PSG nie wskazuje konkretnych planów inwestycyjnych na terenie gminy; przyłączenie do sieci gazowej nowych

²⁶ Opublikowany na stronie internetowej Urzędu Miejskiego w Błażowej Plan Rozwoju Lokalnego gminy Błażowa obejmował zadania obligatoryjne do realizacji w latach 2004 – 2006 oraz fakultatywne do realizacji w latach 2007 – 2013. Zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, strategię rozwoju odnoszące się do regionów są spójne ze średniookresową strategią rozwoju kraju. Obecnie obowiązująca *Strategia rozwoju kraju 2020* (średniookresowa) została przyjęta uchwałą Rady Ministrów w dniu 25 września 2012 r. Tym samym po 2012 r. wymagane było opracowanie nowego lub aktualizacja dokumentu określającego strategię rozwoju Gminy Błażowa.

odbiorców może nastąpić po uzyskaniu warunków technicznych oraz na podstawie zawartej umowy; w przypadku obszarów, na których nie funkcjonuje jeszcze sieć gazowa, gazyfikacja przez przedsiębiorstwo gazownicze będzie możliwa jeśli zaistnieją techniczne i ekonomiczne warunki budowy odcinków sieci gazowych. W ocenie możliwości zaspokojenia potrzeb na gaz określono, że w związku z prognozowanym wzrostem zapotrzebowania na gaz o 23% może stać się konieczna rozbudowa sieci.

(akta kontroli str. 45-190)

Postanowienia obydwóch dokumentów były spójne w zakresie zaopatrzenia w ciepło i energię elektryczną. Nie przewidywano w nich możliwości realizacji zbiorczych systemów zaopatrzenia w ciepło. W *Założeniach do planu zaopatrzenia* określono, że ze względu na rolniczy charakter obszaru gminy oraz znaczne rozproszenie zabudowy, realizacja przedsięwzięcia związanego z uruchomieniem przedsiębiorstwa ciepłowniczego byłaby ekonomicznie nieuzasadniona, a w związku z tym należy przyjąć, że zaopatrzenie w ciepło nadal będzie się odbywać poprzez indywidualne źródła ciepła. Wskazano na konieczność zmiany nośników energii cieplnej w lokalnych kotłowniach oraz indywidualnych źródłach ciepła na takie, które nie pogarszają stanu środowiska.

W sposób zbieżny przedstawiono w nich stan sieci elektroenergetycznych na terenie gminy, a także założenia dotyczące budowy stacji elektroenergetycznej GPZ Błazowa oraz linii kablowych zasilających tę stację i linii kablowych dla powiązania z istniejącą rozdzielnią sieciową Błazowa. Ponadto wyszczególniono inne zamierzenia inwestycyjne PGE Dystrybucja, określone przez tę spółkę w informacji przekazanej w związku z opracowaniem *Projektu założeń*. W *Założeniach do planu zaopatrzenia* wskazywano na rezerwy mocy w infrastrukturze elektroenergetycznej umożliwiające zasilenie obecnych i przyszłych odbiorców.

(akta kontroli str. 45-190, 249-271)

Uwarunkowania dotyczące zaopatrzenia w energię zawarto także w *Planie gospodarki niskoemisyjnej dla gminy Błazowa* (dalej *PGN*). Przyjęty on został uchwałą Rady Miejskiej w Błazowej z dnia 14 marca 2016 r.²⁷ Z uwagi, że zawierał zagadnienia mające wpływ na zmniejszenie negatywnego wpływu na środowisko procesów zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepło i paliwa gazowe, plan ten oraz jego spójność z *Założeniami do planu zaopatrzenia* omówiono w obszarze 4 tego wystąpienia.

(akta kontroli str. 293-303)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Brak aktualnego gminnego programu ochrony środowiska.

Zgodnie z art. 17 ust. 1 ustawy *Prawo ochrony środowiska*, organ wykonawczy gminy, w celu realizacji polityki ochrony środowiska, sporządza gminny program ochrony środowiska. Zgodnie z art. 18 ust. 1 tej ustawy, program ten uchwała rada gminy.

Gmina nie posiadała aktualnego programu ochrony środowiska obejmującego kontrolowany okres, uchwalonego przez Radę Miejską w Błazowej. Zadania obejmujące opracowanie takiego programu nie zostały formalnie przypisane żadnej komórce organizacyjnej oraz żadnemu pracownikowi Urzędu. Wskutek braku takiego dokumentu, w okresie objętym kontrolą Gmina nie dysponowała pełną

²⁷ Uchwała nr XIX/88/2016

analizą czynników wpływających w sposób negatywny na środowisko na obszarze gminy oraz wiedzą odnośnie proponowanych narzędzi i działań minimalizujących takie czynniki. W wyniku tego, *Założenia do planu zaopatrzenia* oraz *PGN*, które winny opierać się na wynikach diagnozy środowiska określonych w programie ochrony środowiska oraz na wynikających z nich wnioskach, odnosiły się wyłącznie do niektórych elementów, takich jak np. ochrona powietrza, poddana szerszej analizie w *PGN*.

Odpowiedzialność za brak programu ochrony środowiska – ze względu na brak nadzoru nad realizacją zadań przez Urząd – ponosi Burmistrz Białowej. Burmistrz wyjaśnił, że Gmina zamierzała podjąć działania w sprawie opracowania programu ochrony środowiska, lecz ze względu na znaczne koszty odstąpiono od zlecenia takiego opracowania, oraz że Gmina bazowała na programie opracowanym w 2004 r.

(akta kontroli str. 45-190, 197-226, 273-274, 372)

2. Nieuwzględnienie w *Założeniach do planu zaopatrzenia* wizji gazyfikacji gminy, przyjętej w *Studium*.

Zgodnie z art. 18 ust. 2 ustawy *Prawo energetyczne*, gmina realizuje zadania w zakresie zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe zgodnie z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, a w przypadku braku takiego planu – z kierunkami rozwoju gminy zawartymi w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

W *Założeniach do planu zaopatrzenia* nie zostały określone kierunki działań i zadania w zakresie gazyfikacji gminy, podczas gdy w *Studium* wskazano na gazyfikację całej gminy.

Brak określenia, w *Założeniach do planu zaopatrzenia*, kierunków działań w celu gazyfikacji gminy wskazanej w *Studium*, mógł stanowić podstawę do odmowy przyłączenia do sieci, przez przedsiębiorstwo zajmujące się dystrybucją paliwa gazowego. Zgodnie bowiem z art. 7 ust. 5 ustawy *Prawo energetyczne*, przedsiębiorstwo energetyczne zajmujące się przesyłaniem lub dystrybucją paliw gazowych lub energii jest obowiązane zapewnić realizację i finansowanie budowy i rozbudowy sieci, w tym na potrzeby przyłączania podmiotów ubiegających się o przyłączenie, na warunkach określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 9 ust. 1 – 4, 7 i 8 i art. 46 oraz w założeniach lub planach, o których mowa w art. 19 i 20, tj. w założeniach do planu zaopatrzenia lub w planie zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną paliwa gazowe. W efekcie, braki w *Założeniach do planu zaopatrzenia*, w ww. zakresie, powodowały zmniejszenia bezpieczeństwa energetycznego Gminy.

Burmistrz Białowej wyjaśnił, że w *Projekcie założeń* nie ujęto zadania polegającego na dalszej gazyfikacji obszaru gminy, ponieważ wzięto po uwagę sytuację niewykorzystywania możliwości jaką stworzyła rozbudowa sieci dokonana przed rokiem 2016.

(akta kontroli str. 45-190, 249-271, 364-369)

3. Brak aktualnego dokumentu określającego politykę rozwoju Gminy.

Zgodnie z art. 3 pkt 3 ustawy o *zasadach prowadzenia polityki rozwoju*, politykę rozwoju prowadzi także samorząd gminny. Zgodnie z art. 4 ust. 1 tej ustawy, politykę rozwoju prowadzi się na podstawie strategii rozwoju, programów i dokumentów programowych.

Gmina nie posiadała dokumentu określającego politykę rozwoju, aktualnego w okresie objętym kontrolą, w szczególności obejmującego zagadnienia lokalnego

bezpieczeństwa energetycznego. Zadania obejmujące opracowanie takiego dokumentu nie zostały formalnie przypisane żadnej komórce organizacyjnej oraz żadnemu pracownikowi Urzędu. Uchwalony w 2004 r. *Plan Rozwoju Lokalnego gminy Błazowa* obejmował zadania obligatoryjne do realizacji w latach 2004 – 2006 oraz fakultatywne do realizacji w latach 2007 – 2013. Ponadto, zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, dokument określający strategię rozwoju regionu winien być spójny ze średniookresową strategią rozwoju kraju, a ta została przyjęta w 2012 r. Do czasu przyjęcia *Założeń do planu zaopatrzenia* Gmina nie posiadała zatem dokumentu określającego strategię zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego.

Odpowiedzialność za brak aktualnego dokumentu określającego strategię rozwoju Gminy – ze względu na brak nadzoru nad realizacją zadań przez Urząd – ponosi Burmistrz Błazowej. Burmistrz wyjaśnił, że Gmina w planowaniu swojej działalności wykorzystywała treść, założenia i kierunki rozwoju nakreślone w tych dokumentach strategicznych jakie posiadała. Na przestrzeni ostatnich lat dokumenty te były wystarczające i pozwalały na kierowanie Gminą, planowanie zamierzeń oraz aplikowanie o środki finansowe z zewnętrznych źródeł.

(akta kontroli str. 197-226, 273-278, 345-363, 372)

2.2. System monitorowania realizacji Założeń do planu zaopatrzenia

Opis stanu
faktycznego

W *Założeniach do planu zaopatrzenia* nie zostały określone cele w zakresie lokalnego bezpieczeństwa energetycznego, zakładane do osiągnięcia w wyniku realizacji przedsięwzięć przedstawionych w tym dokumencie. Nie określono także mierników stopnia realizacji przedsięwzięć. Określono spodziewane efekty działań na rzecz zrównoważonego rozwoju energetycznego (działania w ramach scenariusza optymistycznego) oraz skutki w przypadku zaniechania takich działań. Dla obydwóch scenariuszy, dane dotyczące prognozowanej struktury zużycia paliw na potrzeby grzewcze w 2020 r. i 2030 r. porównano z danymi za rok 2015, a dane dotyczące przewidywanego poziomu stężeń zanieczyszczenia powietrza²⁸ w roku 2020 i 2030 porównano z danymi za 2014 r. Dla scenariusza optymistycznego określono odsetek powierzchni budynków poddanych kompleksowej termomodernizacji do roku 2020 oraz 2030²⁹, co warunkować miało zakładany spadek zużycia energii cieplnej.

(akta kontroli str. 45-190)

Gmina nie monitorowała zmian ww. wskaźników i danych. Burmistrz Błazowej wyjaśnił, że monitoring możliwy jest w przypadkach budynków użyteczności publicznej, polegający na analizie efektów ekologicznych przed i po termomodernizacji, wyliczonych w audytach energetycznych. Z uwagi na małe efekty energetyczne nie były one na bieżąco monitorowane przez Gminę. Efekty te zostaną szczegółowo przeanalizowane i ujęte w aktualizacji *Projektu założeń do planu zaopatrzenia*.

(akta kontroli str. 275-278)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

²⁸ Zanieczyszczenia substancjami: PM10, PM2,5, CO₂, BaP, SO₂, NO_x, CO.

²⁹ Według grup wiekowych budynków w podziale na budynki mieszkalnictwa jednorodzinnego, sektora użyteczności publicznej i sektora działalności gospodarczej.

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli negatywnie ocenia działania Gminy w zakresie kształtowania polityki bezpieczeństwa energetycznego, przy jednoczesnym spełnieniu wymogów ochrony środowiska.

W okresie objętym kontrolą Gmina nie dysponowała dokumentem przedstawiającym jej politykę rozwoju, o którym mowa w art. 4 ust. 1 ustawy o *zasadach prowadzenia polityki rozwoju*, a także programu ochrony środowiska, wymaganego *Prawem ochrony środowiska*, które powinny zawierać zagadnienia dotyczące zaopatrzenia Gminy w ciepło, energię elektryczną i gaz. *Studium* było jedynym dokumentem strategicznym obowiązującym w tym okresie. Przedstawiona w nim wizja gazyfikacji całej gminy nie znalazła odzwierciedlenia w *Założeniach do planu zaopatrzenia*. W dokumencie tym nie określono kierunków działań w celu gazyfikacji, lecz wskazano jedynie, iż gazyfikacja przez przedsiębiorstwo gazownicze będzie możliwa, jeśli zaistnieją techniczne i ekonomiczne warunki budowy odcinków sieci gazowych. Przedsiębiorstwo energetyczne nie było zatem obowiązane do rozbudowy sieci gazowej na potrzeby przyłączania podmiotów, co wpływało na zmniejszenie poziomu bezpieczeństwa energetycznego w gminie.

W *Założeniach do planu zaopatrzenia* w sposób wymierny nie zostały przedstawione cele zakładane do osiągnięcia, lecz jedynie efekty działań na rzecz zrównoważonego rozwoju energetycznego, tj. zakładane zmiany w strukturze zużycia paliw na potrzeby grzewcze oraz zmiany wskaźników zanieczyszczenia powietrza. Dane w tym zakresie nie były monitorowane przez Gminę.

OBSZAR

3. Działania w zakresie zapewnienia dostępności energii elektrycznej, ciepła i gazu

Opis stanu faktycznego

W *Założeniach do planu zaopatrzenia* określono, że polityka energetyczna Gminy powinna uwzględniać między innymi: zapewnienie dostawy paliw i energii o określonej jakości i pewności zasilania dla obecnych i przyszłych odbiorców. Nie zostały wskazane konkretne działania w zakresie zwiększenia dostępności ciepła i gazu. W zakresie dotyczącym energii elektrycznej wyszczególniono projekty określone w informacji przekazanej przez PGE Dystrybucja na potrzeby opracowania *Projektu założeń*:

[...] ³⁰

Projekty te zostały wymienione w informacji przekazanej przez PGE Dystrybucja na potrzeby opracowania *Projektu założeń*. Podano w niej, iż zostały one ujęte w planie rozwoju PGE Dystrybucja na lata 2014 – 2019³¹, obowiązującym w okresie sporządzania informacji. W planie rozwoju na ww. lata, przekazany na potrzeby niniejszej kontroli, w zakresie dotyczącym przyłączania nowych odbiorców, wykazano potrzebę rozbudowy sieci (budowy jednej stacji transformatorowej, 1,218 km linii nN, 0,634 km linii SN) oraz wykonania 0,618 km przyłączy napowietrznych i 4,259 km przyłączy kablowych.

Na lata 2015 – 2016, na realizację zadań związanych z przyłączaniem odbiorców zaplanowano 196,5 tys. zł. Wykonano większy niż planowano, na te lata, zakres

³⁰ W wystąpieniu pokontrolnym na podstawie art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1429 ze zm.) i art. 11 ust. 4 ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz. U. z 2019 r., poz. 1010 ze zm.) NIK wyłączyła jawność informacji w zakresie danych stanowiących tajemnicę przedsiębiorstwa. Wyłączenia tego dokonano w interesie przedsiębiorcy.

³¹ Plan rozwoju na lata 2014 – 2019 w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną PGE Dystrybucja S. A. uzgodniony przez Prezesa URE pismem z dnia 21 stycznia 2014 r.

związany z przyłączaniem nowych odbiorców. Nakłady poniesione na te prace wynosiły 726,4 tys. zł.

W planie rozwoju PGE Dystrybucja na lata 2017 – 2022³² nie wykazano zadania polegającego na budowie linii 15 kV w celu powiązania stacji RS Błażowa z linią Boguchwała – Dynów. Wprowadzono nowe zadanie związane z budową nawiązań z planowaną GPZ Błażowa oraz 4 zadania związane z modernizacją linii SN i nN ze stacji: Błażowa 15, Błażowa 14, Lecka 3 i 4, Borek Stary. W ramach przyłączania nowych odbiorców zaplanowano rozbudowę sieci (budowę 3 stacji transformatorowych, 3,782 km linii nN, 1,944 km linii SN) oraz wykonania 0,545 km przyłączy napowietrznych i 7,932 km przyłączy kablowych.

Na realizację zadań związanych z przyłączaniem nowych odbiorców, na lata 2017 – 2018 zaplanowano 474,6 tys. zł. Wykonano większy niż planowano, na te lata, zakres związany z przyłączaniem nowych odbiorców. Nakłady poniesione na te prace wynosiły 575,7 tys. zł. Do końca 2018 r., w ramach budowy, rozbudowy i modernizacji sieci zrealizowano zadanie polegające na budowie 0,6 km linii kablowej 15 kV dla powiązań linii Boguchwała – Błażowa. Częściowo zrealizowano zadanie polegające na modernizacji sieci magistrali Boguchwała – Błażowa oraz przebudowie linii Boguchwała – Błażowa (55 km linii kablowej SN oraz 4 km linii napowietrznej SN).

Ogółem spośród 9 zadań określonych w *Założeniach do planu zaopatrzenia*, związanych z budową, rozbudową lub modernizacją sieci energetycznej i odtworzeniem majątku oraz spośród 14 takich zadań określonych w planach rozwoju PGE Dystrybucja na lata 2014 – 2019 oraz 2017 – 2022 i obejmujących obszar gminy Błażowa, do końca 2018 r. całkowicie oraz częściowo zrealizowano po 2 zadania.

W okresie od 1 stycznia 2015 r. do 30 czerwca 2019 r., PGE Dystrybucja nie odmawiała wydania warunków przyłączenia do sieci energetycznej na terenie gminy Błażowa i nie odmawiała zawarcia umów o przyłączenie.

(akta kontroli str. 42-190, 69-71, 241-248, 280-281)

W *Studium* określono, że gazyfikacja gminy uzależniona była od rozwiązań w systemie gazowniczym Rzeszowa. Od uruchomienia Zbiorczego Ośrodka Gazu w Rzeszowie, wraz z przesyłową infrastrukturą sieciową, uzależniono wykonanie gazociągu wysokoprężnego z Rzeszowa do Borku Starego (gmina Tyczyn), gdzie przewidywano lokalizację stacji redukcyjno-pomiarowej. Z niej miała zostać wyprowadzona sieć gazowa średnioprężna w obręb gminy Błażowa. Podano, że położenie miasta i wsi pozwala na rozprowadzenie gazu siecią w układzie promienistym i umożliwia zgazyfikowanie całej gminy, dotychczas w większości niezgazyfikowanej.

Według stanu na koniec 2018 r. długość sieci gazowej na obszarze gminy Błażowa wynosiła 100,21 km, z czego 80,25 km zostało wykonane po uchwaleniu *Studium* (w latach 2001 – 2018)³³, a 1,46 km w okresie objętym kontrolą (w latach 2015 – 2018). Sieć ta zasilana jest głównie ze stacji redukcyjno-pomiarowej pierwszego stopnia „SRP I – Pobitno”³⁴ oraz zespołu stacji gazowych przy kopalniach gazu w obszarze Rzeszów – Południe, a także ze stacji gazowej pierwszego stopnia w Bachórze.

³² Plan rozwoju na lata 2014 – 2019 w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną PGE Dystrybucja S. A. uzgodniony przez Prezesa URE pismem z dnia 8 lutego 2017 r.

³³ Po uchwaleniu *Studium* w mieście Błażowa wybudowano 21,5 km, w Błażowej Dolnej – 14,37 km, Błażowej Górnej – 0,87 km, Futomie – 26,27 km, Kąkolówce – 0,03 km, Nowym Borku – 16,51 km, Piątkowej – 0,7 km.

³⁴ Dzielnica Rzeszowa

Gmina Błażowa, po uchwaleniu *Studium*, wybudowała 50,77 km sieci gazowej, w tym 48,85 km w 2012 r. oraz 0,67 km w okresie objętym kontrolą. Sieć ta dzierżawiona jest przez PSG. W latach 2011 – 2012, w ramach *Regionalnego programu operacyjnego województwa podkarpackiego na lata 2007 – 2013* (RPO)³⁵, wybudowano 49,32 km sieci gazowej oraz 951 przyłączy. Wydatki na realizację tego zadania wyniosły 6 849 895,60 zł, z czego dofinansowanie ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) wyniosło 3 537 895,04 zł, a wydatki ze środków własnych Gminy – 3 312 000,56 zł.

Burmistrz Błażowej wyjaśnił, że bezpośrednio po opracowaniu *Studium*, dystrybutor gazu nie wyrażał zainteresowania rozbudową sieci gazowej z uwagi na nieopłacalność przedsięwzięcia, natomiast zadeklarował wybudowanie stacji redukcyjno-pomiarowej na granicy gminy. *W zaistniałej sytuacji, gmina Błażowa, realizując zapisy uchwały Rady Miejskiej w sprawie przyjęcia Studium, zdecydowała się na zaprojektowanie i wybudowanie gazociągu średniego ciśnienia wraz z przyłączeniami od stacji redukcyjno-pomiarowej do miasta Błażowa jako największego skupiska odbiorców indywidualnych, instytucji i podmiotów gospodarczych. Projektem objęto również budynki leżące w bliskości przebiegu trasy gazociągu w miejscowościach Nowy Borek i Błażowa Dolna. Zakres zadania był dostosowany do możliwości finansowych i gospodarczych Gminy. Na zadanie to Gmina otrzymała dofinansowanie ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Po roku 2012, do roku 2018, wybudowano niewielkie odcinki sieci gazowej w ramach możliwości finansowych Gminy. Na chwilę obecną Gmina Błażowa nie jest w stanie zabezpieczyć własnych środków w budżecie na przygotowanie do realizacji i realizację większego zakresu inwestycji dotyczącej zaopatrzenia w paliwo gazowe budynków położonych w miejscowościach: Błażowa Górna, Białka, Lecka, Kąkolówka.*

PSG wybudowała na obszarze gminy 49,44 km sieci gazowej, z czego: 22,13 km przed uchwaleniem *Studium*, a 27,31 km po uchwaleniu tego dokumentu (0,79 km w okresie objętym kontrolą).

W wyniku podjętych działań w zakresie gazyfikacji dostęp do sieci gazowej posiada siedem miejscowości w gminie³⁶. Dostępu do sieci nie posiadają dwie miejscowości (Białka i Lecka) spośród sześciu, których gazyfikację, w latach 2008 – 2013, założono w *Planie rozwoju lokalnego Gminy Błażowa*.

(akta kontroli str. 249-271, 282-290, 341-343, 364-369)

Według stanu na koniec 2018 r. na terenie gminy wykonano 1 579 przyłączy do sieci gazowej o łącznej długości 38,32 km, z czego po uchwaleniu *Studium* (w latach 2001 – 2018) 1 347 przyłączy o łącznej długości 31,6 km³⁷, a w okresie objętym kontrolą – 62 przyłącza o łącznej długości 1,05 km.

W latach 2001 – 2018 Gmina Błażowa wykonała 1 031 przyłączy o łącznej długości 24,88 km, a w okresie objętym kontrolą – 38 przyłączy o łącznej długości 0,69 km. PSG wybudowała na obszarze gminy, w ww. okresach – odpowiednio – 316 przyłączy o długości 6,72 km oraz 24 przyłącza o długości 0,36 km. Według stanu na koniec 2018 r., nieczynne były 693 przyłącza wykonane przez Gminę po uchwaleniu *Studium* oraz 44 przyłącza wykonane przez PSG.

³⁵ Oś priorytetowa 2 – Infrastruktura techniczna. Działanie 2.2 – Infrastruktura energetyczna. Tytuł projektu: *Budowa gazociągu średniego ciśnienia wraz z przyłączami domowymi w miejscowościach: Nowy Borek, Błażowa Dolna, miasto Błażowa w gminie Błażowa*.

³⁶ Miasto Błażowa, Błażowa Dolna, Błażowa Górna, Futoma, Kąkolówka, Nowy Borek, Piątkowa

³⁷ Po uchwaleniu *Studium* w mieście Błażowa wykonano 486 przyłączy o łącznej długości 9,37 km, w Błażowej Dolnej – 273 przyłącza o długości 7,56 km, Błażowej Górnej – 18 przyłączy o długości 0,26 km, Futomie – 270 o długości 5,39 km, Kąkolówce – 3 o długości 0,03 km, Nowym Borku – 278 o długości 8,53 km, Piątkowej – 19 o długości 0,46 km.

W sprawie nieaktywnych przyłączy wykonanych przez Gminę, Burmistrz Błażowej wyjaśnił: *Na etapie projektowania większość właścicieli nieruchomości, których budynki położone były wzdłuż projektowanej sieci wyraziło wstępną deklarację korzystania z gazu ziemnego (...) Do wszystkich potencjalnych odbiorców, objętych obszarem rozbudowy sieci gazowej, zostały zaprojektowane przyłącza gazowe zakończone skrzynką gazową wraz z zaplombowanym zaworem głównym. Cały zaprojektowany zakres został ujęty we wniosku o dofinansowanie w ramach RPO. Założone we wniosku o dofinansowanie główne wskaźniki dotyczące ilości sieci, w tym ilości przyłączy zostały zawarte w umowie o dofinansowanie. Gmina Błażowa (...) zobowiązana była do uzyskania zakładanych wskaźników kluczowych określonych w umowie o dofinansowanie.*

Burmistrz wyjaśnił także, że bezpośrednio po realizacji inwestycji tylko część mieszkańców zdecydowała się na zaprojektowanie w swoich budynkach instalacji gazowej. Pozostali uzasadniali swoje postępowanie brakiem środków finansowych i dobrym stanem technicznym kotłów na paliwa stałe. Przyłączanie do sieci gazowej następuje sukcesywnie. Gmina prowadzi działania zachęcające mieszkańców do wymiany istniejących kotłów na gazowe. Zorganizowane zostało spotkanie z udziałem przedstawiciela Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, podczas którego przedstawiono zasady ubiegania się o dofinansowanie w ramach programu Czyste powietrze.

(akta kontroli str. 282-290, 364-369)

Według informacji PSG, gmina Błażowa jest zgazyfikowana w 20%, istnieją warunki techniczne do dalszej gazyfikacji, a PSG realizuje inwestycje, związane z przyłączeniem do sieci gazowej nowych odbiorców, jeżeli istnieją także ekonomiczne warunki przyłączenia – każde przyłączenie obiektu do sieci gazowej odbywa się w oparciu o indywidualne wnioski klientów.

W okresie od 1 stycznia 2015 r. do 30 czerwca 2019 r., PSG – ze względu na niespełnianie ekonomicznych warunków przyłączenia – wydała 30 odmów przyłączenia do sieci gazowej, z czego: w 2015 r. – 1 odmowę, w 2016 r. – 4 odmowy, w 2018 r. – 25 odmów, w pierwszym półroczu 2019 r. – 2 odmowy.

(akta kontroli str. 282-292)

W ramach realizacji kierunków działań, wyznaczonych w *Założeniach do planu zaopatrzenia*, do końca maja 2019 r. zrealizowano projekt dotyczący OZE oraz przeprowadzono termomodernizację budynków użyteczności publicznej. Zadania te, jako mające wpływ na zmniejszenie negatywnego wpływu na środowisko procesów zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepło i paliwa gazowe – omówiono w obszarze 4 wystąpienia pokontrolnego.

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Po uchwaleniu *Studium* realizowano zakładaną w tym dokumencie gazyfikację Gminy. Po zaistnieniu technicznych warunków do jej pełnej gazyfikacji, podjęto działania w wyniku których – do końca 2018 r. – Gmina wykonała 1 031 przyłączy gazowych. Nieskuteczne były jednak działania Gminy w celu wykorzystania możliwości eksploataowania tych przyłączy i pobierania paliwa gazowego przez wszystkich tych mieszkańców, którzy wrażli taką wolę na etapie projektowania rozbudowy sieci. Według stanu na koniec 2018 r. nieczynne pozostawały 693 przyłącza wykonane przez Gminę.

W okresie objętym kontrolą możliwości gazyfikacji wykorzystywane były w niewielkim stopniu. Długość sieci gazowej wykonanej w tym okresie stanowiła

1,5% łącznej długości sieci na obszarze gminy, a liczba wykonanych przyłączy – 3,9% liczby wszystkich przyłączy. Nadal nie zostały zgazyfikowane dwie spośród siedmiu miejscowości, których gazyfikację (do 2013 r.) założono w *Planie rozwoju lokalnego Gminy Błazowa*.

W niewielkim zakresie zostały zrealizowane, określone w *Założeniach do planu zaopatrzenia*, zadania dotyczące budowy, rozbudowy i modernizacji sieci energetycznej. Do końca 2018 r. zrealizowano tylko 2 spośród 9 zadań wymienionych w tym dokumencie. Zadania te uwzględnione zostały w planach rozwoju, na lata 2014 – 2019 oraz 2017 – 2022, przedsiębiorstwa zajmującego się dystrybucją energii elektrycznej na obszar gminy Błazowa.

4. Działania w zakresie zmniejszenia negatywnego wpływu na środowisko procesów zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepło i paliwa gazowe

Opis stanu faktycznego

Wdrożonymi w Gminie dokumentami dotyczącymi zmniejszenia wpływu na środowisko procesów zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepło i paliwa gazowe były: *Założenia do planu zaopatrzenia* oraz *PGN*. Gmina nie posiadała programu ochrony środowiska, o czym mowa w punkcie 2 wystąpienia.

Założenia do planu zaopatrzenia zakładały realizację wszystkich założeń i celów określonych w dokumentach strategicznych szczebla wojewódzkiego i lokalnego związanych z energetyką i ochroną środowiska, tj.: ograniczenie niskiej emisji ze źródeł komunalnych, ogrzewnictwa indywidualnego i z transportu oraz oddziaływania tych emisji, zapewnienie dobrego stanu środowiska w zakresie czystości powietrza i hałasu. Skonkretyzowane działania odnoszące się do powyższych celów zostały określone w *PGN*, do którego odwoływały się *Założenia do planu zaopatrzenia*. Działania te dotyczyły:

- ograniczenia zużycia energii i wytwarzania energii z odnawialnych źródeł, poprzez działania dotyczące modernizacji budynków użyteczności publicznej i modernizacji oświetlenia ulicznego na terenie gminy;
- utrzymania dróg w sposób ograniczający wtórną emisję zanieczyszczeń.

W *Projekcie założeń* przyjęto dwa scenariusze:

- „optymistyczny”, zakładający wzrost wykorzystania OZE w Gminie, realizację działań modernizacyjnych i innych mających na celu zrównoważony rozwój energetyczny;
- „zaniechania”, zakładający podobny, jak w przypadku scenariusza „optymistycznego”, rozwój poszczególnych sektorów budownictwa w Gminie, jednak bez znaczących zmian w kierunku OZE i zwiększenia efektywności energetycznej.

Przy założeniu realizacji scenariusza optymistycznego założono, że w 2023 r. zostaną osiągnięte następujące efekty ekologiczne (w stosunku do roku 2015, przyjętego jako bazowy):

- produkcja energii z OZE – 149,76 GJ/rok;
- energia końcowa uniknięta³⁸ – 4 794,39 GJ/rok;
- ograniczenie emisji (Mg/rok):
 - CO₂ o 455,05;
 - PM10 o 0,39;

³⁸ Ograniczenie zużycia energii oraz wytwarzanie energii z odnawialnych źródeł – budynki i infrastruktura publiczna

- PM_{2,5} o 0,35;
- SO₂ o 1,61;
- NO_x o 0,79;
- CO o 7,38.

Ponadto, jako jeden z celów szczegółowych *PGN* przyjęto zwiększenie świadomości mieszkańców i liderów społecznych w zakresie skutków wpływu niskiej emisji, co realizowane miało być poprzez działania informacyjne, edukacyjne i planistyczne. W ramach tych działań przewidywano także wdrażanie nowych rozwiązań wewnątrz Urzędu i jednostek organizacyjnych Gminy (np. zasad zielonych zamówień publicznych).

PGN przewidywał realizację następujących zadań spójnych z *Założeniami do planu zaopatrzenia*³⁹ przewidzianych do realizacji do 2023 r.:

1) Ograniczenie zużycia energii i wytwarzanie energii z odnawialnych źródeł – budynki i infrastruktura techniczna.

Na realizację tego działania zaplanowano wydatkowanie 2 599 000 zł, w ramach środków własnych oraz pozyskiwanych źródeł zewnętrznych. Jego zakres obejmował:

– wykonanie audytów energetycznych i efektywności energetycznej 16 budynków publicznych oraz – na ich podstawie – niezbędnych prac: instalacji OZE (kolektory słoneczne, panele fotowoltaiczne), termomodernizacji, modernizacji instalacji centralnego ogrzewania oraz wymiany kotłów węglowych na gazowe w sześciu budynkach. Na realizację tych poddziałań przewidziano nakłady w wysokości 2 391 000 zł, w tym 1 780 000 zł do końca 2019 r.. Do dnia 24 czerwca 2019 r. opracowano audyty energetyczne i efektywności energetycznej dziesięciu budynków użyteczności publicznej (łącznie wydatkowano 57 624 zł, tj. o 25 624 zł więcej w stosunku do harmonogramu, który przewidywał wydatkowanie 32 000 zł do końca 2023 r.). Na ich podstawie wykonano modernizację trzech budynków⁴⁰ (wymieniono wewnętrzną instalację z węglowej na gazową, przeprowadzono termomodernizację, zamontowano panele fotowoltaiczne). Według stanu na 19 stycznia 2019 r. wymiana kotłów węglowych nastąpiła w 13 budynkach użyteczności publicznej⁴¹. Na modernizację budynków wydatkowano 640 359,35 zł, z czego: 400 359,35 zł ze środków własnych Gminy oraz 240 000 zł ze środków WFOŚiGW⁴². W przypadku 5 spośród tych budynków, wymianę pieców węglowych na gazowe zakładano w *Planie rozwoju lokalnego Gminy Białowa*. Ponadto wymianę taką dokonano w budynku Szkoły Podstawowej w Białce, w związku z czym zadanie polegające na wymianie pieców zrealizowano w 6 spośród 7 obiektów użyteczności publicznej, w których założono taką wymianę w ww. *Planie*.

Gmina podjęła ponadto działania polegające na przygotowaniu projektu termomodernizacji, w ramach której planuje się dokonać wymianę pieców węglowych na gazowe w budynkach: Wiejskiego Domu Kultury w Piątkowej oraz MGOPS w Białowej. Realizację prac termomodernizacyjnych przewidziano na

³⁹ *Założenia do planu zaopatrzenia* nie uszczegóławiał przewidywanych do realizacji zadań, odwołując się do *PGN*

⁴⁰ Budynek Miejsko-Gminnej Biblioteki Publicznej w Białowej, budynek Szkoły Podstawowej w Nowym Borku, sala widowiskowa Gminnego Ośrodka Kultury w Białowej.

⁴¹ GOK w Białowej, Szkoła Podstawowa w Białowej, Szkoła Podstawowa i Przedszkole w Kąkolówce (gaz płynny propan butan), Szkoła Podstawowa w Nowym Borku, Urząd Miejski w Białowej, Miejsko Gminna Biblioteka Publiczna, Liceum Ogólnokształcące w Białowej, Gimnazjum w Białowej, Szkoła Podstawowa w Białowej Dolnej, Szkoła Podstawowa w Futomie, Szkoła Podstawowa w Piątkowej, Przedszkole Publiczne w Białowej, budynek biurowy spółki Gospodarka Komunalna w Białowej, OSP Futoma.

⁴² Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

lata 2020–2021. Łącznie na wykonanie audytów oraz ww. prac modernizacyjnych wydatkowano 697 983 zł (39% zaplanowanych). Burmistrz Błażowej wyjaśnił, iż prace termomodernizacyjne w pozostałych budynkach będą realizowane sukcesywnie w miarę możliwości pozyskania środków zewnętrznych⁴³. Zgodnie z harmonogramem wydatków PGN, zaplanowano ukończenie modernizacji wszystkich budynków w roku 2023.

- modernizację oświetlenia ulicznego w gminie polegającą na wymianie 160 punktów świetlnych sodowych na LED (zaplanowano 208 000 zł). Realizację zadania przewidywano zakończyć w roku 2020. W latach 2016–2018 zamontowano 10 sztuk lamp LED. Burmistrz Błażowej wyjaśnił, iż z uwagi na brak środków finansowych, nie wykonano zakresu przewidzianego w zadaniu. Gmina planuje wykonać wymianę lamp do końca 2023 r.

2) Ograniczanie zużycia energii i wytwarzanie energii z odnawialnych źródeł – budownictwo mieszkaniowe.

Działanie planowano do realizacji bez udziału środków Gminy. Do końca maja 2019 r., w ramach realizacji projektu *Odnawialne źródła energii w mieście Przeworsk i Gminie Błażowa*⁴⁴, za dostawę i montaż 249 instalacji fotowoltaicznych, 201 instalacji kolektorów słonecznych oraz 23 kotłów na biomasę wydatkowano 7 649 504,37 zł, z czego: dofinansowanie ze środków EFRR wynosiło 5 497 537,43 zł, wkład własny mieszkańców Gminy – 2 122 883,09 zł, środki z budżetu Gminy – 29 083,85 zł (za pełnienie funkcji menadżera projektu – 22 904,99 zł; za pełnienie nadzoru inwestorskiego – 6 178,86 zł).

3) Ograniczanie zużycia energii i wytwarzanie energii z odnawialnych źródeł – sektor działalności gospodarczej.

Gmina przewidziała wspieranie inicjatyw podmiotów gospodarczych w zakresie termomodernizacji budynków, wymiany systemów centralnego ogrzewania i ciepłej wody użytkowej oraz poprawy efektywności energetycznej urządzeń, technologii pojazdów. Nie przewidziano wydatków z budżetu gminy.

Burmistrz Błażowej poinformował, iż realizacja celów wdrożenia programów ujmująca sektor gospodarczy w zakresie ograniczenia zużycia energii oraz wytwarzanie energii ze źródeł odnawialnych w sektorze gospodarczym zostanie zmierzona na etapie aktualizowania PGN w roku 2019.

4) Działania informacyjne, edukacyjne i planistyczne.

W ramach tych działań, zmierzających do osiągnięcia celu określonego wyłącznie w PGN, polegającego na zwiększeniu świadomości niskiej emisji, zaplanowano realizację następujących zadań:

- aktualizację *Założeń do planu zaopatrzenia* (10 000 zł). Zadanie planowane do zrealizowania w roku 2019. Burmistrz wyjaśnił, iż zadanie to zostanie wykonane w IV kwartale 2019 r.
- edukację i informację o niskiej emisji (5 000 zł). Gmina nie realizowała działania w zakresie edukacji i informacji o niskiej emisji, pomimo iż zarówno *Założenia do planu zaopatrzenia*, jak również PGN, stawiają szczególny nacisk na elementy związane z edukacją w tym zakresie. Pośrednim skutkiem braku realizacji tego działania i tym samym braku wystarczającej świadomości społecznej mogły być przekroczenia wartości benzo(a)pirenu. Z diagnozy jakości powietrza

⁴³ OSP Lecka, OSP Nowy Borek, budynek po byłej Szkole Podstawowej w Nowym Borku – Filia Nowy Borek Przylasek, OSP Białka

⁴⁴ Projekt realizowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014 – 2020 (Oś priorytetowa III. Czysta energia, działanie 3.1 Rozwój OZE),

przedstawionej w *Założeniach do planu zaopatrzenia* wynika, iż *głównym i znacząco przeważającym powodem występowania obszarów z przekroczonymi wartościami B(a)P na terenach jest ogrzewanie indywidualne*. Burmistrz wyjaśnił, iż przyczyną braku podjęcia działań informacyjno-szkoleniowych był brak środków finansowych.

- aktualizację PGN (35 000 zł). Zadanie zaplanowano do realizacji w 2020 r.
- zapewnienie stałego funkcjonowania zespołu interesariuszy PGN. Burmistrz wyjaśnił, iż spotkania zespołu nie były organizowane z uwagi na brak zainteresowania ze strony mieszkańców i podmiotów gospodarczych. Burmistrz przewiduje uaktywnienie zespołu na etapie wprowadzania zmian do PGN.
- wdrożenie zasad zielonych zamówień publicznych w Urzędzie Gminy. Zadanie miało polegać na dokonaniu zmian w dokumentach definiujących procedury zamówień publicznych w Urzędzie w okresie 2016–2020. Zadanie to dotychczas nie zostało w pełni zrealizowane. Burmistrz wyjaśnił, iż zasadę zielonych zamówień wdrożono poprzez zawarcie, w specyfikacji istotnych warunków do postępowania na odbiór i zagospodarowanie odpadów, obowiązku prowadzenia przez wykonawcę edukacji ekologicznej.
- planowanie przestrzenne z uwzględnieniem ochrony powietrza, przewidziane do realizacji w latach 2016–2020. Zakres zadania przewidywał wprowadzenie koniecznych zmian w dokumentach, o ile będą konieczne w związku z realizowanymi inwestycjami. W latach 2014–2017 Rada Miejska w Białowej uchwaliła trzy miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. W uchwałach tych, wprowadzono ogólne zapisy dotyczące przestrzegania przepisów ochrony środowiska oraz zakazów, jakie obowiązują na terenie obszaru chronionego krajobrazu.

Zgodnie z PGN, działania przewidziane do realizacji miały być finansowane ze źródeł zewnętrznych oraz środków własnych gminy, przy partycypacji mieszkańców. Wskazane kwoty finansowania były wyłącznie szacunkowym zapotrzebowaniem, w związku z czym nie należało ich traktować jako planowanych do wydatkowania. Realizacja wszystkich zaplanowanych zadań była uzależniona od uzyskania wsparcia zewnętrznego.

(akta kontroli str. 45-190, 293-325, 345-369)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Gmina podejmowała działania w zakresie rozwoju infrastruktury ograniczającej zużycie energii elektrycznej oraz ciepłej, a także dywersyfikującej jej źródła, w miarę posiadanych oraz pozyskanych z zewnątrz środków finansowych. Cele związane z ograniczeniem emisji do powietrza były realizowane poprzez termomodernizację budynków użyteczności publicznej, montaż paneli i kolektorów słonecznych, a także efektywnych, mniej uciążliwych dla środowiska źródeł pozyskiwania energii ciepłej w gospodarstwach domowych oraz budynkach użyteczności publicznej. Nie jest możliwa ocena stopnia realizacji celu jakim jest ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza, ponieważ wdrażane zadania są w trakcie realizacji, a ich pomiar został zaplanowany na etapie aktualizacji PGN.

Gmina nie podejmowała żadnych działań edukacyjno-informacyjnych dedykowanych jej mieszkańcom, co należy uznać za nierzetelną realizację działań określonych w PGN. Brak realizacji tego zadania mógł mieć pośredni wpływ na stan powietrza w gminie, gdyż z diagnozy jakości powietrza przedstawionej w *Założeniach do planu zaopatrzenia* wynika, iż *głównym i znacząco przeważającym powodem*

występowania obszarów z przekroczonymi wartościami benzo(a)pirenu na terenach jest ogrzewanie indywidualne oraz napływ spoza województwa.

Korzyści wynikające z poprawy jakości życia mieszkańców, poprzez poprawę jakości powietrza są niewspółmiernie większe od nakładów w wysokości 1 000 zł rocznie jakie gmina planowała wydać na akcję informacyjną.

Należy również zwrócić uwagę na fakt, iż określone w dokumentach planistycznych obecne parametry powietrza wynikają z efektów modelowania, a nie bezpośredniego jego pomiaru przy pomocy stacji monitoringu powietrza. Stąd też, brak jest jednoznacznych dowodów, które czynniki zewnętrzne wpłynęły na przekroczenia w zakresie benzo(a)pirenu.

OBSZAR **5. Działania w zakresie udziału klastrów energii w zapewnieniu lokalnego bezpieczeństwa energetycznego**

5.1. Cel oraz zakres funkcjonowania klastra energii oraz rola Gminy w jego funkcjonowaniu.

Opis stanu faktycznego

W kontrolowanym okresie na obszarze gminy funkcjonował *Rzeszowski klaster odnawialnych źródeł energii* (dalej *Klaster OZE*) oraz *Rzeszowski klaster energii* (dalej *Klaster energii*). Gmina Błażowa była jednym z sygnatariuszy *Klastra OZE*. W dniu 23 października 2017 r., wraz z gminami: Miasto Rzeszów, Tyczyn oraz Nozdrzec, zawarła ona cywilnoprawne porozumienie o współpracy na rzecz utworzenia tego klastra. Granicami działania *Klastra OZE* były granice ww. gmin.

Do *Klastra OZE*, po jego utworzeniu, przystąpiły:

- cztery spółki komunalne, w których wszystkie udziały posiadała Gmina Miasto Rzeszów⁴⁵ oraz dwie jednostki budżetowe tej gminy⁴⁶ – odbiorcy energii w ramach klastra, planujący i realizujący działania, projekty i inwestycje w zakresie efektywności energetycznej, rozwoju elektromobilności, instalacji wysokiej kogeneracji⁴⁷ i trigeneracji⁴⁸;
- trzy wyższe uczelnie z Rzeszowa⁴⁹ – jednostki naukowe realizujące w ramach klastra procesy badawcze, analityczne i planistyczne w zakresie modelowania nowoczesnego rynku energetycznego, ukierunkowanego na maksymalne wykorzystanie energii z OZE, zmniejszenie zapotrzebowania na energię oraz zabezpieczenie potrzeb energetycznych na poziomie lokalnym;
- trzy szpitale funkcjonujące na terenie Rzeszowa – odbiorcy energii elektrycznej w ramach klastra, planujący realizację projektów w zakresie efektywności energetycznej;
- pięć przedsiębiorstw:
 - wykonujące przedsięwzięcia badawczo-rozwojowe umożliwiające tworzenie lokalnych rynków energii, producent instalacji do wytwarzania energii ze

⁴⁵ Miejski Zarząd Budynków Mieszkalnych Sp. z o. o. w Rzeszowie, Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o. o. w Rzeszowie (producent energii z OZE), Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne Sp. z o. o. w Rzeszowie, Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o. o. w Rzeszowie.

⁴⁶ Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Rzeszowie, Miejski Zarząd Dróg w Rzeszowie.

⁴⁷ Skojarzona gospodarka energetyczna – proces jednoczesnego wytwarzania energii elektrycznej i użytkowego ciepła.

⁴⁸ Skojarzone technologicznie wytwarzanie energii cieplnej, mechanicznej (lub elektrycznej) oraz chłodu użytkowego, mające na celu zmniejszenie ilości i kosztu energii niezbędnych do wytworzenia każdej z tych form energii odrębnie.

⁴⁹ Uniwersytet Rzeszowski, Politechnika Rzeszowska, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie.

źródeł odnawialnych (głównie rozwiązań fotowoltaicznych), odbiorca energii elektrycznej w ramach klastra⁵⁰;

- posiadające sieć stacji paliw i stacji kontroli pojazdów, planujące realizację projektu w zakresie efektywności energetycznej (w obiektach przedsiębiorstwa lokalizowane mają być stacje ładowania pojazdów elektrycznych)⁵¹, odbiorca energii w ramach klastra;
- realizujące projekty z zakresu budowy nowych OZE na obszarze województwa podkarpackiego, planujące i realizujące takie przedsięwzięcia w ramach klastra⁵²;
- zajmujące się projektowaniem, wykonywaniem i wdrażaniem nowoczesnych, efektywnych i inteligentnych systemów oświetleniowych opartych o ekologiczne technologie LED – w ramach klastra realizujące prace badawczo-rozwojowe oraz wdrożeniowe związane ze sferą efektywnego oświetlenia indywidualnego oraz publicznego⁵³;
- zajmujące się wytwarzaniem akumulatorów oraz magazynów energii elektrycznej wykorzystujących zasobniki akumulatorowe, w ramach klastra realizujące prace badawczo-rozwojowe związane z magazynowaniem energii elektrycznej⁵⁴.

(akta kontroli str. 326-334, 370-371)

W porozumieniu wyszczególniono podstawowe cele działalności klastra:

- podejmowanie działań na rzecz tworzenia dogodnych warunków do rozwoju przedsiębiorstw działających w branży energii odnawialnej w granicach działania klastra; stałego i zrównoważonego rozwoju sektora szeroko pojętej energetyki odnawialnej; realnego wsparcia dla realizacji celów związanych z poprawą jakości powietrza, w tym likwidacji niskiej emisji;
- planowanie i realizację przedsięwzięć inwestycyjnych w zakresie wytwarzania energii elektrycznej z OZE i równoważenia zapotrzebowania na energię w ramach sieci dystrybucyjnej o napięciu znamionowym niższym niż 110 kV;
- planowanie, wytwarzanie i dystrybucję energii cieplnej w wysokosprawnej kogeneracji, wykorzystującej również biomasę i energię zgromadzoną w odpadach komunalnych;
- planowanie i realizację projektów: budowy systemów dystrybucyjnych średniego i niskiego napięcia; w zakresie efektywności energetycznej, w tym głębokiej, kompleksowej modernizacji budynków; w zakresie inteligentnych sieci energetycznych wraz z inteligentnym opomiarowaniem; rozwoju systemów magazynowania energii elektrycznej oraz wdrażania inteligentnych systemów zarządzania stroną podażyowo-popytową energii elektrycznej;
- zwiększenie świadomości odbiorców energii, promocję rozwoju energetyki prosumenckiej⁵⁵ poprzez uczestnictwo w projektach szkoleniowych i doradczych organizowanych przez klaster;
- realizację wspólnych projektów promocyjnych i budowanie pozytywnego wizerunku branży energii odnawialnej w celu pozyskiwania nowych podmiotów;
- kreowanie i wdrażanie przedsięwzięć w zakresie rozwoju elektromobilności;
- propagowanie, wspieranie i rozwój innowacji w obszarze energii odnawialnej we współpracy z podmiotami sfery badawczo-rozwojowej;

⁵⁰ ML System S. A. mający siedzibę w Zaczerniu koło Rzeszowa

⁵¹ Watkem Sp. z o. o. z Rzeszowa

⁵² Wind Energia Sp. z o. o. z Rzeszowa

⁵³ LCG Projekt Sp. z o. o. z Rzeszowa

⁵⁴ Energia Południe Sp. z o. o. mająca siedzibę w Niechobrze koło Rzeszowa

⁵⁵ Wytwarzanie energii na małą skalę, głównie na własne potrzeby. Podmioty, które podejmują się generowania energii w ten sposób nazywane są prosumentami. Prosument pełni jednocześnie rolę producenta i konsumenta energii.

- opracowywanie i wdrażanie wspólnych projektów służących rozwojowi kapitału ludzkiego w zakresie rozwiązań w sferze produkcji, dystrybucji i konsumpcji energii w sposób przyjazny dla środowiska naturalnego.

(akta kontroli str. 328-334)

Powołanie *Klastra OZE* stanowiło inicjatywę w dążeniu do budowy lokalnego rynku energii opartego na wykorzystaniu ekologicznych technologii produkcji energii i racjonalizacji wykorzystania lokalnych zasobów energetycznych, celem maksymalnego zabezpieczenia potrzeb energetycznych w oparciu o lokalne zasoby energii. Służyć miał interesowi publicznemu poprzez prowadzenie działań w zakresie:

- efektywnego wykorzystania lokalnych zasobów energetycznych służących produkcji energii elektrycznej w OZE,
- poprawy efektywności energetycznej, w tym również rozwoju efektywnych energetycznie systemów ciepłowniczych,
- realizacji projektów służących rozwojowi inteligentnych sieci elektrycznych wraz z systemami magazynowania energii na obszarze jego działania,
- kreowania i wdrażania przedsięwzięć w zakresie elektromobilności transportu zbiorowego i indywidualnego,
- zwiększenia udziału energii wytwarzanej z OZE w lokalnym bilansie energetycznym;
- poprawy stanu środowiska naturalnego wpływającego na zdrowie i życie lokalnej społeczności oraz budowy jej świadomości proekologicznej.

(akta kontroli str. 328-334)

Rola Gminy – przyszłego konsumenta energii wytwarzanej w ramach *Klastra OZE* – polegać miała na planowaniu i wdrażaniu inicjatyw służących poprawie efektywności energetycznej, rozwojowi energetyki rozproszonej i prosumenckiej oraz kształtowaniu świadomości ekologicznej mieszkańców, w szczególności poprzez: zapewnienie wsparcia merytorycznego, informacyjnego i administracyjnego w procesie identyfikacji i dostępu do terenów, na których możliwa będzie realizacja inwestycji z zakresu OZE; tworzenie dogodnych warunków do rozwoju przedsiębiorstw działających w branży energii odnawialnej; promowanie wśród mieszkańców rozwiązań mających na celu zwiększenie efektywności energetycznej i wykorzystania energii z OZE; realizację projektów w zakresie efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej i pozostałej infrastruktury; dążenie do sytuacji, w której budynki użyteczności publicznej i gminnych jednostek organizacyjnych będą zasilane energią elektryczną i ciepłą wytworzoną w ramach *Klastra OZE*; wsparcie realizacji celów związanych z poprawą jakości powietrza; podejmowanie działań w celu zwiększenia świadomości odbiorców energii w wyniku uczestnictwa w projektach szkoleniowych i doradczych realizowanych przez klaster. Tę samą rolę przypisano pozostałym sygnatariuszom.

(akta kontroli str. 370-371)

Na terenie Gminy Białzowa działa również *Klaster energii*, który reprezentowany jest przez Sieć Parków Energii Słonecznej Spółka z o.o. Poza podmiotem reprezentującym *Klaster energii* w jego członkami były:

- Parki Energii Słonecznej poszczególnych parafii rzymskokatolickich spółki z o.o., 31 takich podmiotów, w tym park Energii Słonecznej Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Marcina w Białzowej spółka z o.o.;
- Park Energii Słonecznej Klasztoru Dominikanów w Borku Starym spółka z o.o.;
- dwa inne lokalne parki energii słonecznej spółki z o.o.;
- Europejskie Centrum Energii Słonecznej spółka z o.o. z Białzowej;
- Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie;

– 4 przedsiębiorstwa.

Za cele lokalne działalności *Klastra energii* przyjęto: pokrycie zapotrzebowania uczestników klastra na moc i energię, w tym przedsiębiorstw i gospodarstw domowych będących w dużej odległości od rozdzielczych punktów zasilających istniejących sieci dystrybucyjnych dużych operatorów; zwiększenie bezpieczeństwa zasilania ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji kryzysowych, w tym powodzi występujących na Podkarpaciu; promocja innowacyjnych rozwiązań techniczno-biznesowych; integracja społeczeństwa wokół idei energetyki obywatelskiej; przygotowanie zintegrowanego klastra energetycznego do świadczenia usług typu DSR⁵⁶.

(akta kontroli str. 370-371)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

5.2. Zgodność zaangażowania Gminy w klastr energii z polityką określającą lokalne bezpieczeństwo energetyczne

Opis stanu
faktycznego

Zaangażowanie Gminy w działalność *Klastra OZE* nie wynikało z *Założeń do planu zaopatrzenia*. Wola podjęcia współpracy i przystąpienia Gminy do klastra energii (*Podkarpackiego klastra energii*) została wyrażona przez Radę Miejską w Białej w uchwale z dnia 31 sierpnia 2017 r.⁵⁷

Burmistrz Białej wyjaśnił, że w okresie podejmowania uchwały o przystąpieniu do klastra wszystko wskazywało na to, że przedsięwzięcie będzie obejmowało obszar całego województwa podkarpackiego. Ostatecznie wolę o powołaniu klastra wyraziły cztery jednostki samorządu terytorialnego z powiatu rzeszowskiego i utworzono Rzeszowski Klaster Odnawialnych Źródeł Energii. Dla ujednolicenia nazewnictwa Rada Miejska w Białej podejmie działania w celu zmiany uchwały z dnia 31 sierpnia 2017 r.

Burmistrz wyjaśnił: *Głównym przesłaniem zawarcia porozumienia [o współpracy na rzecz utworzenia Klastra OZE] było wspólne rozwiązywanie przez sygnatariuszy oraz członków problemów dotyczących produkcji i dystrybucji energii z OZE, co docelowo miałoby znaczący wpływ na zmniejszenie jej ceny. Istotnym czynnikiem porozumienia jest możliwość ubiegania się o dofinansowanie inwestycji w sferze odnawialnych źródeł energii ze środków zewnętrznych również w przyszłości.*

(akta kontroli str. 45-190, 327, 335-340)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

5.3. Wpływ działalności klastrów energii na poprawę lokalnego bezpieczeństwa energetycznego

Opis stanu
faktycznego

Cele i zakres działania *Klastra OZE* były zgodne z potrzebami w zakresie wykorzystania energii odnawialnych, określonymi w *Założeniach do planu zaopatrzenia*.

⁵⁶ DSR – Demand Side Response (reakcja strony popytowej) – redukcja poboru mocy, zmniejszenie własnego zapotrzebowania na energię elektryczną na wezwanie operatora systemu przesyłowego

⁵⁷ Uchwała nr XL/192/2017

W strategii rozwoju *Klastra OZE* określono, że w celu osiągnięcia jego pełnej funkcjonalności, w latach 2018 – 2023, zostanie zrealizowanych 17 niezbędnych projektów. Bezpośrednio do gminy Błażowa odnosił się jeden spośród nich. Polegał na budowie instalacji fotowoltaicznych, w tym 8 instalacji o mocy 1 MW każda oraz 5 instalacji o mocy 0,6 MW każda. Rozpoczęcie realizacji zadania zaplanowano w II kwartale 2019 r., a zakończenie – w III kwartale 2022 r. W przypadku dwóch zadań, które także dotyczyły budowy instalacji fotowoltaicznych, nie wskazano konkretnie miejsca realizacji. Są to zadania polegające na budowie:

- mikroinstalacji fotowoltaicznych na dachach 54 budynków użyteczności publicznej, o łącznej mocy 1,056 MW – zadanie do realizacji od IV kwartału 2018 r. do IV kwartału 2019 r.;
- prosumenckich instalacji fotowoltaicznych o mocy 4 kW każda, w około 5% gospodarstw domowych – zadanie do realizacji od II kwartału 2019 r. do III kwartału 2022 r.

Do 15 czerwca 2019 r. realizacja projektów nie została rozpoczęta na terenie gminy Błażowa. Pozostałe 14 projektów nie dotyczyły obszaru tej gminy.

Burmistrz Błażowej wyjaśnił, że planowane są spotkania robocze członków *Klastra OZE*, które sprecyzują najbliższe cele i strategię działania, w tym również konkretne działania inwestycyjne, oraz że dotychczasowa działalność tego klastra nie miała wpływu na bezpieczeństwo energetyczne Gminy.

(akta kontroli str. 75-104, 335-338, 370-371)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Zakres funkcjonowania i cele działalności *Klastra OZE* są adekwatne do potrzeb Gminy zidentyfikowanych w *Założeniach do planu zaopatrzenia*. Do końca okresu objętego kontrolą, tj. w okresie pierwszych 20 miesięcy od utworzenia klastra, jego działalność nie wpłynęła na poprawę bezpieczeństwa energetycznego w Gminie.

IV. Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o podjęcie działań w celu:

1. Aktualizacji *Założeń do planu zaopatrzenia*, z uwagi na upływ ustawowego terminu na dokonanie takiej aktualizacji oraz ze względu na obowiązek uwzględnienia działań w zakresie gazyfikacji Gminy, przewidzianej w *Studium*;
2. Opracowania aktualnego programu ochrony środowiska w gminie Błażowa;
3. Opracowanie aktualnego dokumentu określającego politykę rozwoju gminy Błażowa;
4. Monitorowania planów rozwoju przedsiębiorstw zajmujących się dystrybucją gazu i energii elektrycznej na terenie gminy Błażowa, w celu zbadania czy w pełni zapewniają one realizację *Założeń do planu zaopatrzenia*.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK, kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Rzeszowie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Rzeszów, dnia 8 października 2019 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Rzeszowie

Kontrolerzy

Dyrektor
Wiesław Motyka

Magdalena Grabowska
Główny specjalista k. p.

/.../

/.../

Roman Tadla
Główny specjalista k. p.

/.../